

Informatie en kennisoverdracht rond geweld op straat

Eindrapportage

Amsterdam, 22 december 1999

Mireille Geldorp
Julia Mölck
Kees Loef

Inhoudsopgave

1	Inleiding	3
2	Onderzoeksopzet	4
2.1	Definitie geweld op straat	4
2.2	Onderzoekskader	5
2.3	Onderzoeksvragen	6
2.4	Opbouw van het onderzoek	7
2.5	Selectie van respondenten	9
3	Samenvatting resultaten	10
3.1	Resultaten per (hoofd)doelgroep	10
3.2	Resultaten per domein	14
4	Samenvatting voorlopige resultaten	19
4.1	Conclusies	19
4.2	Aanbevelingen	20
	Bijlagen	
Bijlage 1	Uitgebreide beschrijving van de resultaten	23
B1.1	Gemeenten	23
B1.2	Justitiële partners	28
B1.2.1	Politie	28
B1.2.2	Openbaar Ministerie	34
B1.3	Niet-justitiële partners	37
B1.3.1	Onderwijs	37
B1.3.2	Sport	40
B1.3.3	Horeca	42
B1.3.4	Verkeer	45
B1.3.5	Openbaar vervoer	47
B1.3.6	Overige plaatsen van samenscholing	49
B1.3.6a	Hangplekken	49
B1.3.6b	Winkelgebieden	51
B1.4	Overigen	53
Bijlage 2	Lijst van geïnterviewden fase 1	56
Bijlage 3	Lijst van geïnterviewden fase 2	57
Bijlage 4	Deelnemers expertmeeting	59

1 Inleiding

Achtergrond onderzoek

Het Landelijk Platform Tegen Geweld op Straat werd op 4 februari jongstleden geïnstalleerd door de minister van Justitie en de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. Het Platform bestaat uit 21 leden van verschillende sectoren uit de samenleving en wordt voorgezeten door de burgemeester van Den Haag, de heer Deetman. Het Platform heeft tot taken:

- 1 Het ontwikkelen van een anti-geweldscode;
- 2 Het adviseren over de te voeren aanpak;
- 3 Het stimuleren van kennis- en ervaringsuitwisseling.

Om de genoemde taken tot uitvoering te brengen is binnen het Platform een drietal werkgroepen geformeerd. Werkgroep 3 *Kennis- en ervaringsuitwisseling* heeft als opdracht oplossingen aan te dragen voor de bevordering van de kennis- en ervaringsuitwisseling over 'geweld op straat' in de Nederlandse samenleving. Het kader waarbinnen de werkgroep invulling geeft aan haar opdracht is vastgelegd in een 'Notitie inzake randvoorwaarden'.

De werkgroep zal advies uitbrengen door middel van een plan van aanpak, waarin oplossingsrichtingen worden geformuleerd voor de gesignaleerde knelpunten op het gebied van de informatievoorziening. Het plan van aanpak zal voor een belangrijk deel worden gestoeld op de uitkomsten van een (voor)onderzoek naar de huidige informatiebehoefte en -knelpunten ten aanzien van het onderwerp. Aan Van Dijk, Van Soomeren en Partners (DSP) is gevraagd een dergelijk onderzoek uit te voeren.

Onderhavige publicatie betreft de eindrapportage van het onderzoek.

Leeswijzer

Het rapport is als volgt opgebouwd. In hoofdstuk 2 wordt de onderzoeksopzet beschreven. Naast de definitie van geweld op straat wordt ingegaan op het kader dat ten grondslag ligt aan het onderzoek, de onderzoeksvragen, alsmede de opbouw van het onderzoek en de wijze van selectie van respondenten. Hoofdstuk 3 betreft een samenvatting van de resultaten van het onderzoek. In hoofdstuk 4 worden de belangrijkste conclusies weergegeven en worden aanbevelingen gedaan aan de werkgroep Kennis- en ervaringsuitwisseling van het Landelijk Platform tegen Geweld op Straat. Een uitgebreide beschrijving van de resultaten van het onderzoek is als bijlage 1 opgenomen aan het eind van de rapportage.

2 Onderzoeksopzet

2.1 Definitie geweld op straat

In het Jaarplan 1999 geeft het platform een afbakening van zijn activiteiten door te kiezen voor de volgende omschrijving van 'geweld op straat': *'geweld dat geen enkel redelijk doel dient'*. Voorts geeft het aan zich uit praktische overwegingen aan te sluiten 'bij de volgende (enigszins aangepaste) definitie die de Vereniging van Nederlandse Gemeenten geeft van Geweld op Straat:

Alle persoonsgerichte geweldsdelicten die zich voordoen in de openbare ruimte waarbij het geweld in geen verhouding staat tot een te behalen doel.'

Binnen deze definitie onderscheidt het platform een drietal mogelijke elementen:

- 1 Het soort delict (alle geweldsdelicten)
'Fysiek geweld en het dreigen daarmee vallen onder de reikwijdte van deze definitie. Concreet kan worden gedacht aan de volgende delicten':
 - misdrijven tegen het leven gericht ((poging tot) moord en doodslag);
 - openlijke geweldpleging;
 - mishandeling;
 - bedreiging met geweld;
 - aanranding en verkrachting;
 - verzet tegen een ambtenaar in functie.
 - 2 De plaats (in de openbare ruimte)
'Onder openbare ruimte verstaat het Platform die ruimte die in principe altijd voor iedereen toegankelijk is, zoals de straat, het park en het strand. Relevant voor het platform is echter ook de semi-openbare ruimte. Hierbij gaat het om publieke en private ruimte die in wat mindere mate voor iedereen toegankelijk is, zoals':
 - scholen (in en om scholen);
 - sportterreinen (op en om sportterreinen);
 - uitgaansgelegenheden (in en om de horeca/houseparties);
 - verkeers-stroomgebieden (wegen/spoorwegen);
 - verkeers-verblijfgebieden (parkeerplaatsen; stationshallen; stations-pleinen);
 - overige plaatsen van samenscholing (hangplekken/winkelcentra/club- en buurthuizen).
- 'Niet onder de reikwijdte van de definitie vallen uiteraard die plaatsen die in principe niet voor iedereen toegankelijk zijn zoals woonhuizen, fabrieken en kantoorgebouwen.'
- 3 Motief van het delict (in geen verhouding tot een te behalen doel)
'Bij zinloos geweld denkt het Platform aan geweld gepleegd uit een voor een normaal mens niet te begrijpen motief. Vandaar ook de hiertoe gebruikte begrippen "zinloos geweld" en "redeloos geweld". Overigens kan er voor de dader wel degelijk sprake zijn van bewuste of onbewuste persoonlijke doelen, zoals het nastreven van respect, macht of groeps-loyaliteit.'

2.2 Onderzoekskader

De werkgroep geeft aan de reikwijdte van haar activiteiten enigszins te willen inperken. Voor de invulling van het onderzoek is de wijze waarop de werkgroep daar in haar Notitie inzake Randvoorwaarden invulling aan geeft van belang. In deze notitie "...spreekt de werkgroep de voorkeur uit om bij de beoogde informatie-uitwisseling vooral te concentreren op oplossingen en niet teveel aandacht te besteden aan de achtergronden (oorzakelijke factoren) van geweld op straat." Daarnaast wordt in de notitie een passage gewijd aan de doelgroepen voor het onderzoek en aan een aantal inhoudelijke thema's.

Doelgroepen

Zoals de werkgroep vermeldt in de Notitie inzake Randvoorwaarden beoogt zij haar activiteiten te richten op een viertal (hoofd)doelgroepen. In lichte afwijking van hetgeen door de werkgroep werd voorgesteld, worden in het onderzoek de volgende doelgroepen onderscheiden:

- 1 gemeenten;
- 2 justitiële samenwerkingspartners;
- 3 niet-justitiële samenwerkingspartners;
- 4 overigen.

De eerste doelgroep betreft ambtenaren en bestuurders van gemeenten. Zij zijn betrokken bij de aanpak van geweld op straat door hun rol in de ontwikkeling van, besluitvorming over en regie en uitvoering van het gemeentelijk beleid.

Als het gaat om het onderwerp geweld op straat, worden van de justitiële samenwerkingspartners met name politie en justitie relevant geacht. Zij zijn zowel vanuit repressief als vanuit preventief oogpunt betrokken bij het onderwerp geweld op straat. Het gaat bij deze partners vooral om dadergerichte, en in mindere mate om slachtoffergerichte preventie.

De derde doelgroep, van niet-justitiële partners, betreft een brede verzameling van instellingen, op het gebied van onderwijs, welzijn en sport, openbaar vervoer, horeca, detailhandel en verkeer. Deze instellingen hebben een directe relatie met de publieke en semi-publieke domeinen waar de geweldsproblematiek zich manifesteert. De doelgroep heeft mogelijk baat bij de aanpak van de problematiek door middel van situationele preventie. Voor een aantal van de genoemde instellingen bestaan daarnaast mogelijkheden voor de aanpak van de problematiek vanuit slachtoffer- of dadergerichte preventie.

De vierde doelgroep bestaat uit burgers en private organisaties zoals de Stichting Tegen Geweld. Ook jongeren behoren hiertoe. De rol die deze doelgroep kan vervullen in de aanpak van geweld op straat is vooralsnog het minst uitgewerkt. De vierde doelgroep onderscheidt zich van de drie voorgaande doelgroepen doordat zij beschouwd mag worden als 'nieuwe' samenwerkingspartner van de overheid op het terrein van veiligheid.

De indeling van de doelgroepen naar hun rol binnen de aanpak van geweld op straat is niet absoluut. Er bestaan hier en daar overlappingen. Zo nemen politie en justitie steeds meer taken op zich op het gebied van preventie. En het onderwijs heeft weliswaar direct contact met (potentiële) daders en slachtoffers, maar houdt zich ook al enige tijd bezig met situationele preventie vanwege de omvang van het geweld op en rondom de scholen.

Niettemin biedt de typering een bruikbaar handvat met betrekking tot de informatiepositie van de diverse doelgroepen¹.

Inhoudelijke categorieën

De werkgroep onderscheidt in haar Notitie inzake Randvoorwaarden een aantal inhoudelijke categorieën voor het onderzoek². DSP heeft aangegeven na te gaan in hoeverre deze relevant zijn bij de informatie-uitwisseling en kennisoverdracht en voor welke doelgroepen.

2.3 Onderzoeksvragen

In de Notitie inzake Randvoorwaarden omschrijft de werkgroep 'Kennis- en ervaringsuitwisseling' haar doelstelling als volgt: "Werkgroep 3 stelt zich ten doel om bij de (...) doelgroepen het niveau van kennis en ervaring inzake de voorkoming en bestrijding van geweld (op straat) te verhogen." Het achterliggende idee is bij te dragen aan een verbeterde afstemming en samenwerking tussen organisaties bij de aanpak van het probleem. Tijdens de vorig jaar gevoerde debattenreeks over geweld op straat werden de knelpunten rond de informatie en de informatiepositie als volgt verwoord:

- door de bomen het bos niet meer zien;
- het dubbel bedienen van bepaalde doelgroepen;
- het wiel onnodig opnieuw uitvinden;
- organisaties die van elkaar niet weten met hetzelfde probleem bezig te zijn.

In aanvulling hierop acht DSP het zinvol om een verbetering van de informatievoorziening in eerste instantie ten goede te laten komen aan doelgroepen op lokaal niveau. Dáár moeten immers de oplossingen voor het geweld op straat vooral gezocht worden en gestalte krijgen. Althans, zo luidde ook één van de constatering uit de debattenreeks.

In het plan van aanpak van de werkgroep wordt een veertiental vragen opgesomd waarop via het vooronderzoek antwoord dient te worden verkregen. DSP heeft deze terug gebracht tot een drietal 'hoofdvragen':

- 1 Welke informatiebehoefte bestaat er per doelgroep bij de lokale aanpak van geweld op straat?
- 2 Hoe ziet het huidige informatie-aanbod eruit en welke knelpunten worden daarbij per doelgroep ervaren?
- 3 Op welke wijze kan de aansluiting van het aanbod op de vraag verbeterd worden?

Noot 1 In de offerte voor het onderzoek werd aangegeven dat de rol van doelgroep 4 bij de aanpak van het geweld nog niet helder is en dat daaraan in of voorafgaand aan het onderzoek nog de nodige aandacht zou moeten worden besteed. Mogelijkerwijs in samenwerking met de werkgroepen 1 en 2 van het Platform.

Noot 2 Het betreft de volgende categorieën:

- 1 Wapenbezit
- 2 Toezicht: camera's
- 3 Horeca/uitgaan: alcohol- en drugsgebruik
- 4 Media: schadelijke invloed van geweldsfilms, berichtgeving door media over geweld (op straat)
- 5 Actoren: jeugd, ouderen, slachtoffers, daders, omstanders, criminele carrières, groepsdynamiek, vrijetijdsbesteding, sport, jongerenwerk, naschoolse opvang
- 6 Gezin: opvoeding
- 7 Onderwijs: spijbelen, voortijdig schoolverlaten
- 8 Verkeer.

Zoals in hoofdstuk 1 werd vermeld heeft de werkgroep aangegeven zich bij de informatievoorziening vooral te willen concentreren op oplossingen en minder op oorzaken en achtergronden. Het leek de onderzoekers zinnig om, bij de beantwoording van onderzoeksvraag 1, te verifiëren of dit uitgangspunt aansluit bij de feitelijke informatiebehoefte van de respondenten binnen het onderzoek. De uitkomsten van het 12 stedendebat, duiden immers op meerdere knelpunten binnen de huidige informatievoorziening.

Voor de operationalisatie van het begrip 'geweld op straat' is gebruik gemaakt van de definitie die het Platform hanteert ten aanzien van het onderwerp geweld op straat. Vooral de plaats van het delict, in de openbare of semi-openbare ruimte, biedt een handvat voor de verkenning van het onderwerp. DSP heeft daarbij de voorlaatste twee categorieën, verkeers-verblijfsgebieden en verkeersstroomgebieden als volgt heringedeeld:

- verkeer (wegen, parkeerplaatsen);
 - openbaar vervoer (spoorwegen, stationshallen, stationspleinen).
- De indeling naar locatie is met name van belang geweest voor de selectie van respondenten binnen de brede doelgroep van niet-justitiële partners.

2.4 Opbouw van het onderzoek

Het onderzoek bestaat uit 3 onderdelen:

- 1 oriëntatie
- 2 verdieping
- 3 expert-meeting

Voor een eerste, globale, inventarisatie van het onderwerp zijn telefonische diepte-interviews gehouden met *deskundigen* ten aanzien van elk van de onderscheiden publieke- en semi-publieke domeinen. De resultaten van de interviews dienden voor een nadere structurering van de vragenlijsten die in de tweede fase van het onderzoek werden toegepast. Daarnaast diende dit deel van het onderzoek namen op te leveren van potentiële gebruikers van informatie over geweld op straat, voor de tweede fase van het onderzoek. Tijdens de inventarisatie zijn de volgende vragen aan de orde gesteld:

- Wie zijn, per domein, relevante doelgroepen voor informatie over het onderwerp geweld op straat?
- Met welke uitingsvormen van geweld op straat worden deze doelgroepen geconfronteerd?
- Bestaat onder de doelgroepen behoefte aan informatie over het onderwerp? En zo ja, aan wat voor informatie?
- Hoe is het gesteld met het huidige aanbod?

De selectie van respondenten vond plaats in overleg met de opdrachtgever.

Hieronder worden de in het onderzoek onderscheiden publieke- en semi-publieke domeinen nog eens aangeduid.

Overzicht publieke en semi-publieke domeinen

scholen	geweld in en om scholen
sportterreinen	geweld op en om sportterreinen
uitgaansgelegenheden	uitgaansgeweld
openbaar vervoer	geweld in stationshallen, op stationspleinen, op haltes, in de voertuigen
verkeer	geweld op wegen, op parkeerplaatsen
overige plaatsen van samen-scholing	• geweld in winkelgebieden • geweld in en om buurthuizen • geweld rond hangplekken

Het tweede deel van het onderzoek betreft een serie telefonische interviews met *leden* van de vier doelgroepen. Tijdens dit onderdeel van het onderzoek werd ingegaan op de ervaringen en de visie van de (potentiële) gebruikers van informatie zelf. Deze onderzoeksfase moest leiden tot een verdiept inzicht in de behoefte van de (potentiële) informatiegebruiker en in de knelpunten in het aanbod. De volgende vragen kwamen daarbij aan de orde:

- het type informatie waaraan behoefte bestaat;
- de knelpunten in het huidige aanbod aan informatie;
- de gewenste vorm(en) van ondersteuning;
- relevante informatiekkanalen.

In onderstaand schema worden de doelgroepen beschreven, die in het onderzoek worden onderscheiden.

Doelgroepen

gemeenten	justitiële partners	niet-justitiële partners	overigen
	• politie • O.M.	• onderwijs • sport • horeca • verkeer • openbaar vervoer • welzijn • detailhandel	• burgers • private organisaties

Doel van de derde fase van het onderzoek, de expertmeeting, is om helder te krijgen op welke wijze een verbetering kan worden gerealiseerd in de aansluiting van het aanbod op de (informatie-)vraag van de potentiële gebruiker. Een tweede belangrijke vraag voor de expertmeeting betreft de gewenste rol daarbij voor het Landelijk Platform tegen Geweld op Straat. De expert meeting dient ertoe om:

- de knelpunten, die uit de eerdere fases van het onderzoek naar voren zijn gekomen, te prioriteren;
- te brainstormen over de wijze waarop de belangrijkste knelpunten kunnen worden aangepakt door het Platform.

Tijdens de expert-meeting zijn alle onderscheiden doelgroepen met ten minste één deskundige vertegenwoordigd.

2.5 Selectie van respondenten

Eerste onderzoeksfase

In de offerte was voorgesteld om tijdens de eerste fase van het onderzoek personen te raadplegen uit de diverse doelgroepen zelf, of vertegenwoordigers daarvan. De te interviewen personen moesten zicht hebben op:

- de wijze waarop de doelgroep is georganiseerd. Dit ter bepaling van de potentiële gebruikers van informatie over geweld op straat, binnen de doelgroep;
- de aandachtspunten inzake geweld op straat, binnen de doelgroep;
- de verwachte informatiebehoefte inzake geweld op straat;
- het huidige informatie-aanbod.

Het bleek lastig te zijn om personen te achterhalen die zijn ingevoerd, zowel in de organisatie van een domein, alsook in het onderwerp geweld, alsmede in het onderwerp informatievoorziening. De praktijk heeft geleerd dat afgevaardigden uit het veld, of vertegenwoordigers daarvan, vaak vooral gericht zijn op de inhoud van de problematiek en minder op een abstract onderwerp als 'informatiepositie'. Daarnaast bleek de deskundigheid niet altijd te liggen bij één persoon of (koepel)organisatie. Voor een aantal doelgroepen werden daarom meerdere personen benaderd.

Uiteindelijk is, voor het achterhalen van geschikte respondenten, alsmede voor een terreinverkenning, gebruik gemaakt van de contacten en expertise van DSP en van deskundigen van andere onderzoeks- en adviesbureaus of -instellingen³. Aangezien informatieverwerking en kennisoverdracht de hoofdbestanddelen vormen van de diensten van dit type organisaties is men daar goed op de hoogte van informatiewensen en -lacunes 'in het veld'. Al met al zijn tijdens de eerste fase van het onderzoek meer interviews gehouden dan aanvankelijk gepland; in totaal 14. In een aantal gevallen bleef het bij een kort gesprek.

Tweede onderzoeksfase

In dit onderdeel van het onderzoek zijn telefonische interviews gehouden met potentiële gebruikers van informatie over 'geweld op straat'. Wij hebben ons daarbij in eerste instantie gericht op beleidsmakers en andere professionals, die direct betrokken zijn bij de vormgeving en/of uitvoering van beleid of projecten rondom geweld op straat. Tijdens de uitvoering van het onderzoek bleek dat er binnen diverse instellingen vooralsnog weinig 'trekkers' voor dit specifieke thema zijn aangewezen. Daarom zijn tevens interviews gehouden met leden van de onderscheiden doelgroepen die in meer brede zin verantwoording dragen voor het veiligheidsbeleid, of deelaspecten daarvan, binnen hun organisatie of instelling.

De selectie van respondenten heeft plaats gevonden op voordracht van de deskundigen op de diverse deelterreinen, waarmee tijdens de eerste fase van het onderzoek contact is geweest. Aanvullende suggesties zijn gedaan door respondenten die zijn geraadpleegd in de tweede fase van het onderzoek. Als voorbereiding op het interview kregen de respondenten de vragenlijst gefaxt.

Derde onderzoeksfase

Voor de expert meeting zijn personen uitgenodigd naar wie door anderen respondenten in het onderzoek is verwezen. In een aantal gevallen zijn respondenten uit de eerdere fases van het onderzoek tevens uitgenodigd voor de expertmeeting.

Noot 3 Een overzicht van geïnterviewde personen is bijgevoegd als bijlage in deze rapportage.

3 Samenvatting resultaten

In dit hoofdstuk worden de belangrijkste resultaten van het onderzoek weergegeven. Paragraaf 3.1 vormt de neerslag van de resultaten per (hoofd)doelgroep. In deze paragraaf worden de resultaten beschreven voor de doelgroep van gemeenten, justitiële partners, niet-justitiële partners en 'overigen'. In paragraaf 3.2 wordt de stand van zaken ten aanzien van de aanpak van geweld in de zes onderscheiden domeinen beschreven. De informatiebehoeften die de direct betrokken sectoren ervaren en de knelpunten in het bestaande informatieaanbod worden in deze paragraaf verwerkt.

3.1 Resultaten per (hoofd)doelgroep

De bevindingen in deze paragraaf zijn het resultaat van de eerste twee fases van het onderzoek, waarbij een brede inventarisatie van het onderwerp plaats vond en vervolgens interviews werden gehouden onder de vier hoofddoelgroepen, met potentiële gebruikers van informatie rond geweld op straat. Om de antwoorden op de hoofdvragen van het onderzoek in een wat breder kader te kunnen plaatsen, wordt aangegeven in hoeverre het onderwerp, geweld op straat, daadwerkelijk een aandachtspunt vormt voor elk van de doelgroepen. Daarnaast is geïnterviewd op welke wijze de problematiek binnen de doelgroepen wordt aangeduid en in hoeverre de definitie die het Platform hanteert daar op aansluit. De werkgroep 'Kennis- en ervaringsuitwisseling' heeft aangegeven zich vooral te willen richten op de aanpak van de geweldsproblematiek, en minder op de achtergronden en oorzaken. In aansluiting hierop wordt ingegaan op verschillende mogelijke vormen van ondersteuning, in het bijzonder met betrekking tot informatie over de aanpak van de problematiek. In eerste instantie kan daarbij worden gedacht aan een *inventarisatie* van bestaande aanpakken aan de hand van globale beschrijvingen. Een dergelijk produkt moet vergezeld gaan van een verwijzing naar een contactpersoon of een centraal punt waar nadere informatie kan worden opgevraagd. Deze vorm van ondersteuning is vooral geschikt voor betrokkenen die zich willen oriënteren op de materie.

Voor degenen die daadwerkelijk zelf aan de slag willen op een bepaald terrein is meer diepgaande informatie over bestaande aanpakken zinvol. Gedacht moet worden aan een *evaluatie* van aanpakken, die praktische handvatten biedt voor de gebruiker van de informatie om een gerichte keuze te maken voor een bepaald type aanpak. Daarbij dient ook aandacht te worden besteed aan de noodzakelijke randvoorwaarden (organisatorisch, financieel en juridisch) rond een aanpak.

De daadwerkelijke toepassing of uitvoering van een bepaalde aanpak is een volgende stap. In die fase maakt een deel van de betrokkenen gebruik van ondersteuning door externe organisaties. Ondersteuning door het Platform kan gebeuren door de vervaardiging en verspreiding van (al dan niet elektronische) *handleidingen* of toolkits.

Samenvattend worden, als het gaat om informatie over aanpakken, drie niveau's van ondersteuning onderscheiden, die afhankelijk zijn van de ontwikkelingsfase van de aanpak van de problematiek:

- 1 inventarisatie van aanpakken;
- 2 evaluatie van aanpakken;
- 3 handleiding voor een specifieke aanpak.

Tot slot wordt in deze paragraaf voor elk van de doelgroepen beschreven welke informatiekanaal meer en welke minder geschikt zijn voor de benadering van de doelgroepen.

Gemeenten

Van de benaderde gemeenten voert slechts een gering aantal expliciet beleid rond het onderwerp geweld op straat. In de gemeenten waar de aandacht voor het onderwerp niet is vastgelegd in een beleidsprogramma of plan van aanpak, lijken daar vooralsnog ook geen plannen voor te bestaan. Deze constatering behoeft, gezien het kleine aantal gemeenten waarmee contact is geweest overigens wel enig voorbehoud. Op uitvoerend niveau gebeurt wel het nodige in het kader van het Grote Stedenbeleid, het programma Jeugd en Veiligheid en binnen het Integraal Veiligheidsbeleid. Als het gaat om een afbakening van het begrip geweld op straat, dan vormt de thema-indeling naar locatie voor de doelgroep van gemeenten een zinvolle en herkenbare indeling.

Informatiebehoefte

Met betrekking tot de informatiebehoefte binnen gemeenten geldt dat er een onderscheid moet worden gemaakt naar de wat meer deskundige betrokkenen en degenen met wat minder ervaring en deskundigheid ten aanzien van het onderwerp. Degenen die actief beleid voeren rond geweld op straat vestigen de aandacht op de knelpunten die zich voordoen bij het achterhalen van de aard en de omvang van de problematiek, vooral wanneer gepoogd wordt dit voor elk van de diverse domeinen afzonderlijk vast te stellen. Daarnaast blijkt er behoefte te bestaan aan informatie over de oorzaken en achtergronden van de problematiek. Aan informatie over aanpakken of 'best practices' bestaat wat minder behoefte, zeker indien dergelijke informatie, zoals niet zelden het geval lijkt, aan de oppervlakte blijft. Degenen die wat minder zijn ingevoerd in de materie zijn in principe geïnteresseerd in alles wat hen maar verder kan helpen met het onderwerp. Deze groep wenst echter vooral informatie over 'aanpakken'.

Knelpunt

Het belangrijkste knelpunt in het huidige informatieaanbod is de afwezigheid van harde cijfers. Voorzover men wel over cijfermateriaal beschikt, is een probleem dat de cijfers niet uitwisselbaar en te vergelijken zijn, als gevolg van het ontbreken van eenheid in de gehanteerde definities. Daarnaast ontbreekt het aan een overzicht van succesvol gebleken aanpakken, onderverdeeld naar thema.

Tijdens het onderzoek zijn de wensen van de betrokkenen nagegaan, in het bijzonder met betrekking tot informatie over de aanpak van de problematiek. Daarbij werden verschillende mogelijke vormen van ondersteuning voorgesteld, onder ander producten zoals handleidingen en beschrijvingen van best-practices. Maar daarnaast is ook gevraagd naar de eventuele belangstelling voor telefoonnummers van contactpersonen bij instellingen die praktische ondersteuning kunnen bieden bij de aanpak van de problematiek en van collega's in het land die zich met de aanpak van geweld op straat bezig houden. Tot slot is onderzocht in hoeverre men behoefte heeft aan informatie over congressen, studiedagen, workshops en dergelijke. Gemeenten zijn vrijwel unaniem in de afwijzing van informatie over congressen, thema-bijeenkomsten en studiedagen. In de eerste plaats wordt men overvoerd met dergelijke informatie. In de tweede plaats geven betrokkenen aan dergelijke bijeenkomsten vaak te algemeen te vinden. Wel wenst men een overzicht van en inzicht in verschillende typen succesvolle aanpakken, per thema. In paragraaf 3.2 wordt aangegeven voor welke domeinen dat met name geldt.

De ambtenaren ontvangen een groot aantal vakbladen en nieuwsbrieven. Gevraagd naar het beroepsmatige gebruik van internet, geeft meer dan de helft aan zelf op dit moment géén aansluiting te hebben op dit medium. Als men zich toegang wil verschaffen tot internet, dan moet men gebruik maken van computers die elders in het gebouw, op een centraal punt in een gang of op een kamer van een collega, zijn gelegen. De website van het ILV is evenwel bij vrijwel alle betrokkenen bekend.

Men is het onderling oneens over de vraag langs welke kanalen men het liefst nader geïnformeerd wordt over het onderwerp geweld op straat. Sommigen vinden dat er in de vakbladen meer aandacht moet worden

besteed aan, met name, de achtergronden van de problematiek; anderen vinden dat er al genoeg aandacht wordt besteed aan het onderwerp in vakbladen of vinden een dergelijk medium te oppervlakkige informatie opleveren. Als het gaat om de verspreiding van een landelijke nieuwsbrief die geweld op straat als onderwerp heeft, zijn de meningen ook verdeeld. Terwijl bepaalde respondenten graag een dergelijke nieuwsbrief zouden ontvangen, geven anderen aan liever niet nóg een nieuwsbrief te willen ontvangen, omdat men al zo overspoeld wordt met allerlei periodieken en publicaties.

Justitiële partners

Voor de justitiële partners heeft het thema geweld, in brede zin, duidelijk prioriteit. Geweld is bijvoorbeeld opgenomen als speerpunt in het jaarplan 1999-2000 van het Parket Generaal. De respondenten geven aan dat de afzonderlijke arrondissementen aan het onderwerp een lokale invulling dienen te geven. Bij de politie hebben alle korpsen meer of minder recentelijk een portefeuillehouder geweld aangesteld, die het korpsbeleid rond dit thema moet (gaan) ontwikkelen.

Voor zowel politie als O.M. geldt dat de meest essentiële begripsbepaling van 'geweld op straat' de strafrechtelijke omschrijving naar delicttype is. Alleen deze omschrijving is immers binnen het strafrecht betekenisvol. Dit is relevant vanwege de consequenties die dit met zich meebrengt voor de wijze waarop politie en O.M. met hun eigen informatie om gaan. En dus ook voor de wijze waarop de aard en omvang van de problematiek kan worden vast gesteld; het blijft lastig om, op basis van cijfers van politie en justitie, de aard en omvang van de geweldsproblematiek vast te stellen uitgesplitst naar de onderscheiden domeinen. De doelgroep van justitiële partners geeft niettemin aan de indeling naar locatie, met de nodige aantekeningen en aanvullingen, zinnig en herkenbaar te vinden. Winkelgebieden zijn volgens één van de betrokkenen een verbijzondering van hangplekken; in het specifieke geval van geweld rond deze samenscholingsplaatsen worden de invalshoeken 'jeugd' en 'overlast' door sommige respondenten zinvoller geacht. Verder noemt men nog als aandachtspunt geweld tegen politiefunctionarissen en andere toezichthouders. Voor het O.M. is naast de strafrechtelijke omschrijving van het type delict de invalshoek van de dader(groep) van belang.

De beleidsvoering rond geweld op straat bij politie en justitie wordt aangepakt binnen het kader van geweld in brede zin. Zo vormt huiselijk geweld een thema dat momenteel veel aandacht krijgt bij politie en justitie en worden ook de 'instrumentele' vormen van geweld zoals straatroof en overvallen meegenomen in het opstellen van beleid rond de bredere geweldsproblematiek.

Informatiebehoefte

Voor wat betreft de knelpunten in het huidige informatieaanbod en de informatiebehoefte lijkt de doelgroep van justitiële partners in zekere zin op de doelgroep van gemeenten. Door respondenten bij de politie wordt vooral gehamerd op het belang van een goede probleemanalyse. Zij geven aan dat regelmatig beleid wordt gevoerd "op incidenten", zonder dat de omvang van de lokale problematiek is vastgesteld. Bij de politie bestaat daarnaast grote behoefte aan informatie over de motieven van geweldplegers, mede in relatie tot het geweld dat wordt uitgeoefend tegen collega's uit de politieorganisatie. Ook bij de politie bestaat weinig behoefte aan 'oppervlakkige' informatie over aanpakken. Een ander knelpunt dat wordt genoemd is dat wetenschappelijke informatie met betrekking tot oorzaken en achtergronden vaak onvoldoende toegankelijk geschreven zou zijn.

Knelpunt

Medewerkers van politie en justitie ontvangen een wat minder divers aantal vakbladen dan gemeenteambtenaren. Net zoals voor deze eerste doelgroep kon worden geconstateerd is ook onder de leden van de justitiële doelgroep het beroepsmatige gebruik van internet nog vrij beperkt. Meer dan de helft van de respondenten heeft zelf géén aansluiting op dit medium. Niettemin is de website van het ILV bekend bij ten minste de helft van de geraadpleegden. Ook de doelgroep van justitiële partners is het onderling oneens over de wijze waarop kennisoverdracht rond geweld op straat zou moeten plaats vinden.

Niet-justitiële partners

De doelgroep van niet-justitiële partners betreft een brede verzameling van instellingen, variërend van onderwijs, welzijn en sport tot openbaar vervoer horeca, detailhandel en verkeer. De betrokken organisaties hebben een directe relatie met de publieke en semi-publieke domeinen waar de geweldsproblematiek zich manifesteert.

De reikwijdte van het huidige beleid gericht op het tegengaan van geweld verschilt per domein. Binnen het openbaar vervoer en rond de horeca is bijvoorbeeld veel aandacht voor het onderwerp. In andere domeinen wordt tot op heden minder expliciet ruimte vrij gemaakt voor de problematiek.

Voor de doelgroep van niet-justitiële partners is de definitie van het Platform, als het gaat om de indeling naar locatie, tamelijk algemeen en als het gaat om de indeling naar delict, erg specifiek. Een wat vaker gehanteerde, doch eveneens algemene, indeling betreft die naar fysiek en verbaal geweld. Op elk van de domeinen worden daarnaast ook andere, meer, specifieke begrippen gehanteerd.

Alhoewel de context van het geweld voor de niet-justitiële partners uiteraard per domein verschilt, lijken de diverse instellingen min of meer gelijklopende wensen te hebben voorzover het gaat om de informatievoorziening. In de producten waar men behoefte aan heeft, wordt informatie over (preventieve) aanpakken bij voorkeur gekoppeld aan informatie over oorzaken en achtergronden. Informatie over aanpakken zonder dat wordt ingegaan op oorzaken en achtergronden wordt bestempeld als symptoombestrijding. Daar waar gemeenten en justitiële partners vooral behoefte hebben aan een meer algemene, sociaal wetenschappelijke en/of criminologische beschouwing op de achtergronden van de geweldsproblematiek, geldt dat niet voor het conglomeraat van niet-justitiële partners. Als deze groep het heeft over oorzaken en achtergronden dan bedoelt men daar tastbare, te beïnvloeden factoren mee, zoals omgevingsfactoren. De conclusie luidt dan ook dat, voor deze doelgroep, informatie over aanpakken vooraf dient te worden gegaan door een risico-inventarisatie. Het aanbieden van een instrument, aan de hand waarvan eerst een probleemanalyse en vervolgens een (stappen)plan van aanpak wordt uitgevoerd lijkt het meest geschikt. Deze methodiek is in ieder geval succesvol gebleken binnen het onderwijs en, voor wat betreft een specifiek delict als winkeldiefstal, ook binnen de detailhandel.

Informatiebehoefte

Knelpunt

Voor een aantal van de niet-justitiële partners geldt dat het huidige aanbod aan informatie over aanpakken onvoldoende informatief is. Bestaande informatie biedt onvoldoende handvatten om een aanpak:

- a voor een specifieke situatie op zijn meritis te kunnen beoordelen en,
- b praktisch te kunnen toepassen.

De resultaten met betrekking tot de meest geschikte vormen van ondersteuning voor niet-justitiële partners, en de noodzaak daarvan, zijn minder eenduidig. Paragraaf 3.2 geeft meer inzicht in de stand van zaken rond de aanpak van geweld binnen de afzonderlijke domeinen. Dit werpt tevens meer licht op de behoefte van de direct betrokken sectoren, of niet-justitiële partners.

Voor de doelgroep van niet-justitiële partners speelt een grote diversiteit aan zeer specifieke informatiekkanalen. Elke doelgroep heeft zijn eigen

vakblad(en). De indruk bestaat dat betrokkenen hun vakliteratuur goed bijhouden of in ieder geval altijd even doorbladeren op zoek naar relevante informatie. Daarnaast wordt veel informatie verspreid via landelijke koepelorganisaties. Ook dergelijke informatie lijkt de doelgroepen goed te bereiken. De hoeveelheid schriftelijke informatie die wordt geconsumeerd verschilt echter duidelijk per doelgroep. Waar de ene doelgroep nauwelijks schriftelijke informatie tot zich neemt (detailhandel en horeca), circuleert in andere circuits wel een grote hoeveelheid aan vakbladen en literatuur (onderwijs en welzijn).

Overigen

Burgers vormen een doelgroep die volgens een aantal van de respondenten een geheel andere benaderingswijze behoeft dan de andere drie doelgroepen van 'professionals'. Zij hebben ook een ander type informatievragen. De belangrijkste vragen, waarvoor particuliere organisaties tegen geweld door burgers worden benaderd, worden hieronder aangeduid. Het blijkt dat de genoemde vragen op elk van de domeinen terug komen. Ze leven zowel voor de leerling die op school wordt geconfronteerd met geweld, als voor de burger die in het openbaar vervoer, of elders, met gewelddadige incidenten te maken krijgt. Het gaat om de volgende vragen:

- Hoe voorkom ik dat ik slachtoffer wordt van geweld?
- Hoe moet ik handelen als ik getuige wordt van geweld?
- Waar kan ik aangifte doen?
- Welke instanties kunnen iets voor mij betekenen als ik slachtoffer of getuige wordt van geweld?
- Wat is het beleid van gemeenten, scholen en andere instanties als het gaat om het voorkomen en bestrijden van geweld?
- Wat zijn de oorzaken?

3.2 Resultaten per domein

Tijdens het onderzoek is gebleken dat de mate van aandacht voor de problematiek binnen elk van de domeinen nogal verschilt. Dit is van belang voor de stand van zaken rond de aanpak van de problematiek, de informatievoorziening en de knelpunten daarbij. Om die reden beschrijven wij de resultaten op elk van de domeinen aan de hand van de beleidsmatige aandacht voor elk van de 6 hoofdthema's, de stand van zaken rond de aanpak van geweld en de knelpunten in de informatievoorziening. Wij onderscheiden drie stadia van aandacht voor de problematiek:

- 1 geweld staat (nog) niet op de publieke agenda;
- 2 geweld is vrij recentelijk op de publieke agenda gekomen;
- 3 geweld staat al geruime tijd op de publieke agenda.

Voor de indeling in één van deze stadia vormen de volgende factoren een indicatie:

- inzicht in de omvang van de problematiek;
- taboe binnen de sector rond de problematiek;
- de mate waarin aanpakken zijn ontwikkeld;
- de beschikbaarheid van overheidsgeld voor de problematiek.

In de eerste situatie, waarbij geweld (nog) niet op de publieke agenda staat:

- is de omvang van de problematiek onbekend;
- rust een taboe op de problematiek binnen de sector;
- zijn er geen aanpakken ontwikkeld;
- is er geen of weinig overheidsgeld voor de aanpak van de problematiek.

Situatie twee, geweld is vrij recentelijk op de publieke agenda gekomen, kenmerkt zich doordat:

- de omvang van de problematiek bekend begint te worden;
- er aanpakken worden ontwikkeld;
- alhoewel de problematiek binnen de sector wordt onderkend, de taboesfeer nog niet overal is doorbroken;
- (veel) overheidsgeld beschikbaar is voor de problematiek.

De situatie waarbij geweld al geruime tijd op de publieke agenda staat is herkenbaar doordat:

- de omvang van de problematiek bekend is;
- er aanpakken zijn ontwikkeld en vastgelegd;
- er binnen de sector geen taboe meer rust op de problematiek;
- van het beschikbaar gestelde overheidsgeld voor de problematiek al veel is besteed.

In onderstaand schema wordt de mate van aandacht voor de zes hoofdthema's weergegeven.

Aandacht voor geweld op straat

(nog) niet op de publieke agenda	• geweld in en rond de amateursport • geweld in het verkeer • geweld rond 'overige' plaatsen van samenscholing
recentelijk op de publieke agenda	• uitgaansgeweld • geweld in en om scholen
al geruime tijd op de publieke agenda	• geweld in het openbaar vervoer

Gedurende het onderzoek is gebleken dat van de zes hoofdthema's er slechts drie op de publieke agenda staan. Alleen voor die thema's, namelijk geweld in en om de horeca, geweld op scholen en geweld in en om het openbaar vervoer is een (onbekend) aantal aanpakken ontwikkeld.

Rond geweld in de amateursport, geweld in het verkeer en geweld rond 'overige' plaatsen van samenscholing lijkt dit nog nauwelijks het geval te zijn. Hieronder wordt de stand van zaken rond de thema's nader beschreven.

Geweld in en om scholen

Geweld in en om scholen en de aanpak ervan vormt één van de thema's waaraan aandacht wordt besteed binnen het veiligheidsbeleid dat wordt gevoerd in het voortgezet onderwijs. Dit gebeurt in het kader van het programma 'Veilig in School', onderdeel van het Grote Stedenbeleid. Binnen de steden vindt lokale invulling plaats van het beleid. Eén van de toegepaste aanpakken betreft een procesaanpak waarbij eerst de aard en omvang van de problematiek wordt vast gesteld, vervolgens de directe aanleidingen in kaart worden gebracht en daarna prioriteiten worden aangebracht in de te nemen maatregelen. Onderdeel van de aanpak is het bespreekbaar maken van de problematiek. Scholen lijken het best geholpen met informatie die is geïntegreerd in een dergelijke procesaanpak.

Knelpunt

Wij hebben de indruk dat er geen overzicht bestaat van de aanpakken die momenteel worden toegepast ter vergroting van de veiligheid op scholen. Voorzover er informatie beschikbaar is over bestaande aanpakken, dan biedt deze onvoldoende houvast om de toepassingsmogelijkheden ervan

voor de eigen instelling te beoordelen.

Alhoewel landelijke cijfers niet beschikbaar zijn, is van scholen in een aantal grote steden de omvang van de (geweld)problematiek bekend. Voor het merendeel van de scholen is het onderwerp echter nog steeds taboe. Op deze plekken is dan ook niets bekend over de omvang van de problematiek. Niet alleen binnen de onderwijssector zelf, maar ook binnen gemeenten ligt het onderwerp in veel gevallen erg gevoelig.

Geweld in en rond de amateursport

Het onderzoek heeft zich geconcentreerd op één tak van de sport, het voetbal. Door de deelnemers aan het onderzoek is het Platform geadviseerd om supportersgeweld niet als thema mee te nemen binnen de problematiek van geweld op straat, maar zich uitsluitend te richten op geweld in de amateursport. Bij geweld in het amateurvoetbal gaat het om geweld tussen spelers, geweld tegen scheidsrechters en onderling geweld van het publiek. De problematiek zou zich met name beperken tot de grote steden. De sector geeft aan vrij goed zicht te hebben op de aard en omvang van de eerste twee uitingsvormen. Kennis van deze informatie lijkt zich echter te beperken tot de sector zelf. Het onderwerp bevindt zich naar het idee van de onderzoekers nog in de taboesfeer, is het niet voor wat betreft de omvang van de problematiek, dan geldt dat zeker voor de achtergronden ervan, welke worden aangeduid met 'grote steden-' en 'jongerenproblematiek', maar die daarnaast te maken hebben met interculturele factoren. De KNVB voert beleid, als het gaat om geweld tegen scheidsrechters, het zogeheten molestatiebeleid. Het beleid ten aanzien van geweld tussen spelers en onderling geweld van het publiek hebben wij in het onderzoek niet helder kunnen krijgen. Daarvoor zijn binnen de KNVB anderen verantwoordelijk dan degenen die zich bezig houden met geweld tegen scheidsrechters. Binnen de sector bestaat behoefte aan inzicht in het ontstaan van het geweld, mede in relatie tot de interactie van groepen met verschillende etnische achtergronden.

Informatiebehoefte

Bij de geweldsproblematiek binnen het amateurvoetbal bestaat weinig of geen betrokkenheid van lokale partners. Bestaande afspraken over het inschakelen van de politie bij ernstige incidenten worden in de praktijk niet of niet consequent ten uitvoer gebracht. Gemeenten zijn in het geheel niet betrokken.

Buiten de voetbalsector is geweld in en rond de amateursport, op beleidsniveau, een onontgonnen gebied. Voor het NOC*NSF heeft het onderwerp geen prioriteit.

Uitgaansgeweld

Uitgaansgeweld staat sinds de landelijk bekend geworden incidenten met fatale afloop hoog op de publieke en politieke agenda. Er zijn diverse handreikingen ontwikkeld en verspreid, gericht op het vergroten van de veiligheid in uitgaansgebieden. In veel gemeenten bestaan inmiddels samenwerkingsverbanden tussen de lokale overheid, politie, justitie en horeca en, soms, het (openbaar) vervoer. De horeca wordt daarbij aangesproken en gestimuleerd tot medewerking door middel van een positieve benadering, gericht op goed gastheerschap. Over de wijze waarop de programma's lokaal worden vorm gegeven, de knelpunten bij de uitvoering ervan en de praktische resultaten, is weinig bekend.

Alhoewel bijvoorbeeld in de databank met best-practices van het ILV diverse aanpakken worden beschreven gericht op Veilig Uitgaan, wordt het informatie-aanbod over aanpakken door gemeenten, in algemene zin, als onoverzichtelijk gekenschetst. Binnen de horecabranche bestaat behoefte aan kennis over een drietal specifieke risicofactoren en omstandigheden, waarvoor aanpakken zouden moeten worden ontwikkeld (zie bijlage 1.3.3). Voor politie en justitie mag het grootste knelpunt in de informatievoorziening worden genoemd het feit dat men de lokale situatie veelal onvoldoende

Knelpunt Informatiebehoefte

in kaart heeft. Er is gebrek aan inzicht in de feitelijke omvang van de lokale problematiek.

Geweld in het verkeer

Bij geweld in het verkeer liggen de zaken heel anders. In de eerste plaats is er sprake van een definitieprobleem. Onder de organisaties die zich met de problematiek bezig houden bestaat geen overeenstemming over wat moet worden verstaan onder geweld in het verkeer. Eén daarvan richt zich in de praktijk vooral op minder ernstige vormen van grensoverschrijdend verkeersgedrag, die de oorzaak kunnen vormen van feitelijk geweld. Daarnaast ontbreekt het bestaan van een sector die formeel kan worden aangesproken op diens (mede)verantwoordelijkheid voor de aanpak van de problematiek, zoals bijvoorbeeld de horeca in het geval van uitgaansgeweld. De verkeerssector wordt immers gevormd door weliswaar grote, maar niettemin private organisaties, zoals de ANWB en Veilig Verkeer Nederland. Binnen het lokale verkeersveiligheidsbeleid vormt het onderwerp als zodanig geen prioriteit. Dit is evenmin het geval bij politie en justitie.

Knelpunt

Er is weinig bekend over de feitelijke omvang van de geweldsproblematiek naar aanleiding van verkeerssituaties.

Geweld in het openbaar vervoer

Het openbaar vervoer is één van de sectoren waar al vrij geruime tijd aandacht bestaat voor vraagstukken rond veiligheid. De gelden die enkele jaren geleden door het Ministerie van Verkeer en Waterstaat beschikbaar werden gesteld voor het nemen van maatregelen zijn inmiddels benut. Aanvullende financiële ondersteuning wordt op dit moment niet verwacht. Momenteel is de sector flink in beweging, vanwege de door de overheid beoogde verzelfstandiging van de sector.

De sector heeft tot nu toe vrij aardig zicht op de omvang van de problematiek, doordat een aantal van de openbaar vervoerbedrijven zelf uitgebreide registraties bijhoudt, onder andere van incidenten. Daarnaast werd de afgelopen jaren met vaste regelmaat een enquête gehouden onder burgers en personeel over de veiligheid in het openbaar vervoer. Met het opdrogen van de landelijke financiële bronnen zal dit instrument in de toekomst evenwel niet langer worden toegepast. De sector geeft aan dat niettemin behoefte zal blijven bestaan aan dergelijke informatie en pleit ervoor om een aantal vragen uit de enquête te laten opnemen in de Politie Monitor Bevolking.

Informatiebehoefte

Met de subsidies van het Ministerie van Verkeer en Waterstaat zijn diverse aanpakken ontwikkeld voor het vergroten van de veiligheid in het openbaar vervoer. Aan de toekenning van de gelden werd als voorwaarde verbonden dat projecten en aanpakken geëvalueerd werden.

Tot op heden vindt regelmatig uitwisseling plaats tussen de afzonderlijke openbaar vervoerbedrijven over de diverse aanpakken. Door de aankomende verzelfstandiging zullen de bedrijven echter in een onderlinge concurrentiepositie raken, waarbij uitwisseling van kennis, vanuit winst-oogmerk, niet gewenst is. Daarom wordt verwacht dat de sector in de toekomst op dit punt minder zelfstandig zal functioneren dan nu het geval is.

Lokale partners hebben niet altijd zicht op de omvang van de geweldsproblematiek in het openbaar vervoer. Noch met politie en justitie, noch met gemeenten is uitwisseling van informatie een gangbare aangelegenheid.

Geweld rond overige plaatsen van samenscholing

Geweld rond overige plaatsen van samenscholing blijkt een omschrijving te zijn die, zo blijkt uit het onderzoek, nader gedefinieerd dient te worden. Het gevaar bestaat dat 'geweld' zeer breed wordt opgevat en het begrip wordt uitgerekt tot 'overlast'. Ook de aanduiding 'plaatsen van samenscholing' moet, voor een goed begrip ervan, nader worden uitgelegd. Alhoewel het

Informatiebehoefte

kan worden opgevat als "formeel als zodanig bestempelde hangplekken, zoals JOP's", is het meer in overeenstemming met de praktijk wanneer met deze aanduiding wordt bedoeld op: (steeds wisselende) hangplekken in de openbare ruimte, in buurten, wijken en - als verbijzondering - in winkelgebieden. Het gaat daarbij om een betrokkenheid van groepen jongeren⁴. Wij stellen voor dat dit thema in de toekomst wordt aangeduid als 'geweld in woonwijken'.

Uit ons onderzoek blijkt het volgende. De geweldsproblematiek speelt vooral in de grote steden, waar de samenstelling van de groepen jongeren etnisch bepaald is. In kleinere (plattelands-)gemeenten is de problematiek van geheel andere aard. De aanpak van de problematiek, zowel door de politie en het O.M., als door gemeenten, staat nog in de kinderschoenen⁵. Bij de politie bestaat nog geen vast protocol voor de benaderingswijze van de groepen⁶. Het parket geeft aan dat het lastig is om de genoemde groepen in beeld te brengen. Al deze partijen hebben een dringende behoefte aan de ontwikkeling van een aanpak, met name gericht op de deëscalatie van conflictsituaties. Voor de doelgroep politie kan de aanpak van geweld tegen politiefunctionarissen hierin worden geïntegreerd. De detailhandel, die betrokken is bij het onderwerp doordat in winkelgebieden ook vaak door jongeren wordt rondgehangen, kent aan het onderwerp geen prioriteit toe.

Eventuele taken voor het Platform ten aanzien van dit thema, betreffen niet zozeer de informatievoorziening, maar eerder het stimuleren van de ontwikkeling van een gerichte aanpak.

Noot 4 Rond de problematiek in brede zin, dat wil zeggen als het gaat om overlast en onveiligheid rond hangplekken, zijn diverse aanpakken ontwikkeld binnen het programma Jeugd en Veiligheid van het Grote Stedenbeleid. Aangezien het programma lokaal is uitgewerkt ontbreekt momenteel ieder overzicht van de ontwikkelde aanpakken. Goed nieuws is dat de VNG onlangs subsidie heeft gekregen voor het vastleggen van de aanpakken, die zijn ontwikkeld binnen het programma Jeugd en Veiligheid, in een databank.

Noot 5 Bij de ontwikkeling van een aanpak dient terdege rekening gehouden te worden met de verschillen in de aard van de problematiek in grote steden en in plattelandsgemeenten.

Noot 6 Terwijl in de opleiding van de M.E. de-escalatietechnieken een standaard onderdeel vormen, is dat bij die van de gewone diender niet het geval.

4 Conclusies en aanbevelingen

4.1 Conclusies

Dit onderzoek heeft tot doel de knelpunten in de kennis- en ervarings-uitwisseling bloot te leggen, die belemmerend werken bij de aanpak van geweld op straat. Hiervoor zijn interviews gehouden met vertegenwoordigers van een groot aantal sectoren binnen de Nederlandse samenleving. Aansluitend heeft een expertmeeting plaats gevonden, waarbij de resultaten die het onderzoek tot dusverre had opgeleverd werden getoetst bij de aanwezigen.

Aanvankelijk bestond het idee dat één van de belangrijkste knelpunten in de informatievoorziening zou zijn: het gebrek aan overzicht van en inzicht in de aanpakken ter voorkoming en bestrijding van geweld op straat, die worden toegepast in den lande. Dit blijkt slechts ten dele het geval. De resultaten van het onderzoek wijzen op een spanningsveld tussen de opdracht die de werkgroep kennis- en ervaringsoverdracht zichzelf heeft gesteld en de knelpunten die zich in de praktijk voordoen. Voor een gerichte aanpak van de geweldsproblematiek is niet alleen de informatievoorziening over geschikte projecten en aanpakken van belang. In het onderzoek werden knelpunten geconstateerd in de kennis en ervaringsuitwisseling, van een geheel andere aard, maar minstens zo wezenlijk voor de aanpak van de problematiek. Het zijn knelpunten die structureel genoemd mogen worden en die zich voordoen op elk van de zes onderzochte terreinen.

Eén van de grootste problemen die zich, op het terrein van de informatie en de informatievoorziening, voordoen rond de aanpak van geweld op straat is dat de feitelijke omvang van de lokale problematiek vaak onbekend is. Beleidsvoering rond geweld op straat is niet zelden een reactie op incidenten, zonder dat een realistisch beeld bestaat van de schaal waarop de incidenten zich voordoen. Dit geldt in feite voor elk van de zes onderscheiden hoofdthema's. Eén van de oorzaken van dit probleem heeft te maken met het feit dat dit type informatie lastig te achterhalen is. De registratiesystemen van de politie zijn er niet op gebouwd om statistische gegevens op te leveren, die automatisch worden uitgesplitst naar de locatie van een incident. De informatie is slechts te verkrijgen door middel van arbeidsintensief (dossier)onderzoek, waarvoor het bij de politie-organisatie vaak aan prioriteit en/of mankracht ontbreekt. Een andere mogelijke bron voor gegevens over de omvang van de problematiek zijn (registratie)cijfers afkomstig van de sector zelf. Dergelijke gegevens zijn echter niet altijd voorhanden.

Een knelpunt dat hier mee samenhangt is het feit dat er geen overeenstemming bestaat over de afbakening van het probleem. Niet alleen tussen de diverse doelgroepen en sectoren, die in het onderzoek zijn betrokken, maar ook daarbinnen, worden uiteenlopende definities gehanteerd voor de problematiek die in dit onderzoek wordt aangeduid met 'geweld op straat'. Voorzover de omvang van de problematiek binnen een sector, gemeente of politieregio bekend is, is deze onvergelijkbaar met andere cijfers omdat overeenstemming op dit punt ontbreekt.

Een ander knelpunt, dat samenhangt met het voorgaande, betreft niet zozeer een knelpunt in de informatie(voorziening) maar eerder een knelpunt bij de aanpak van de problematiek. Binnen direct betrokken sectoren is namelijk vaak sprake van ontkenning van de problematiek. Over het

algemeen wensen sectoren en de afzonderlijke organisaties daarbinnen niet geassocieerd te worden met onveiligheid en geweld. Op het vóórkomen van geweld in een bepaalde sector rust meestal een groot taboe. Daarom kan het moeilijk zijn voor gemeenten (en justitiële partners) om medewerking te verkrijgen van de direct betrokken sector.

Met betrekking tot de kennis- en informatie-uitwisseling over aanpakken en succesvolle projecten blijkt uit het onderzoek het volgende. Alleen uitgaansgeweld en geweld op scholen, zij het in mindere mate, zijn thema's waar een - naar verhouding groot - aantal gemeenten op dit moment beleid op voert. Daar waar gemeenten en justitiële partners in ons onderzoek aangeven gebrek aan overzicht te ervaren als het gaat om informatie over de aanpak van geweld, mag worden aangenomen dat dat deze twee thema's betreft.

Uit het onderzoek blijkt voorts dat er bij drie van de zes hoofdthema's, namelijk geweld in het verkeer, geweld in woonwijken en geweld in de amateursport, nog nauwelijks aanpakken zijn ontwikkeld.

Bij het zesde thema, geweld in het openbaar vervoer, is de informatievoorziening rond de aanpak van de problematiek op dit moment goed geregeld. De openbaar vervoer sector voert regelmatig onderling overleg over veiligheidskwesties en wisselt daarbij informatie uit, onder andere over de aanpakken die men toepast. Uit het onderzoek is niet gebleken dat er, behalve de openbaar vervoer sector zelf, nog andere doelgroepen zijn die behoefte hebben aan informatie uit deze sector.

Voor wat betreft de informatievoorziening rond aanpakken hebben wij geen knelpunten kunnen constateren met betrekking tot de *overdracht* van informatie en de informatiekkanalen⁷. Uit het onderzoek blijkt vooral dat bestaande informatie over aanpakken gebundeld moet worden. Als het gaat om het thema uitgaansgeweld, dan gebeurt dat bijvoorbeeld via de databank met best-practices van het ILV, op internet. Een dergelijke voorziening lijkt vooral die doelgroep te bedienen die zich aan het oriënteren is op de materie. Voor een doelgroep die feitelijk een keuze wil maken voor een geschikte aanpak biedt deze voorziening inhoudelijk echter onvoldoende houvast.

Een overzicht van de aanpak van de geweldsproblematiek op scholen, lijkt nog volledig te ontbreken.

4.2 Aanbevelingen

Het hele terrein overziende komen wij tot de volgende aanbevelingen.

- Om een effectieve aanpak van de geweldsproblematiek te realiseren is er voor het Platform een belangrijke taak weg gelegd in het doorbreken van de heersende taboe's rond het onderwerp geweld op straat. Een positieve benadering van de problematiek is van belang voor het betrekken van een sector bij een gezamenlijke aanpak.
- Momenteel heerst er grote verwarring en onduidelijkheid rond de afbakening van het begrip geweld op straat. Lokale beleidsmakers, met name van gemeenten en justitiële partners, zijn er erg mee geholpen wanneer er op dit punt meer klaarheid en overeenstemming tot stand

Noot 7 Eén opmerking in dit verband is wel relevant: het bereik van internet is, ook onder gemeenten en justitiële partners, nog niet optimaal. Niettemin is de web-site van het ILV onder, met name, de doelgroep van gemeenten, goed bekend. Kritiekpunten die ons bereikten: verouderd, beperkt, bij beschrijvingen van aanpakken ontbreken namen en tel.nrs. van contactpersonen.

wordt gebracht. Er ligt een duidelijke taak weg gelegd voor werkgroep 3 om, ter bevordering van eenheid van begrip, op landelijk niveau met alle relevante partijen hierover - zo mogelijk bindende - afspraken te realiseren.

- Wij bevelen aan dat gemeenten worden ondersteund bij het verkrijgen van een feitelijk beeld van de omvang van de lokale problematiek. In dat verband kan worden gedacht aan de periodieke verspreiding van relevante lokale cijfers door het Landelijk Platform, bijvoorbeeld in een losbladig systeem.
Een alternatief is dat het Landelijk Platform een handleiding vervaardigt voor een procesaanpak van de lokale problematiek, waarin de vaststelling van de omvang van het geweld op straat één van de onderwerpen vormt. Het verzamelen van de relevante gegevens, bij voorkeur volgens een landelijk overeen gekomen definitie en methodiek, wordt dan over gelaten aan de lokaal betrokkenen. Instrumenten voor een dergelijke procesaanpak zijn - op deelterreinen - reeds ontwikkeld. Het verkrijgen van draagvlak en het doorbreken van taboe's maken deel uit van dit type procesaanpakken.
- Wij adviseren dat verdere informatieverstrekking door het Platform aan de doelgroepen niet op rechtstreekse wijze plaats vindt, maar gestalte krijgt via hun vertegenwoordigers van koepelorganisaties. Het Platform wordt aangeraden om daarbij 'responsgeoriënteerd' te werk te gaan. Dit houdt een interactieve totstandkoming van te vervaardigen produkten in, samen met de doelgroep waarvoor ze bedoeld zijn, alsmede een terugkoppeling van het resultaat naar dezelfde doelgroep, ter verbetering van het produkt. Ook de wijze van verspreiding van de informatie wordt bij voorkeur bepaald in overleg met de doelgroep.
- Voor de toekomst bevelen wij aan dat, indien lokaal uit te voeren aanpakken ter voorkoming en bestrijding van geweld op straat, vanuit de rijksoverheid worden gefinancierd, daaraan de voorwaarde van een evaluatie wordt verbonden. Met het oog op het verbeteren van de informatiepositie van de betrokken doelgroepen, dienen de resultaten van deze evaluaties direct te worden teruggekoppeld naar de belanghebbenden.
- Tot slot bevelen wij aan dat prioriteit wordt gegeven aan de ontwikkeling van aanpakken rond geweld in woonwijken, geweld in het verkeer en geweld in de amateursport.

Bijlagen

Bijlage 1 Uitgebreide beschrijving van de resultaten

B1.1 Gemeenten

Doelgroepen voor informatie

Tijdens het onderzoek is onder andere gesproken met een beleidsmedewerker van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten. Als potentiële gebruikers van informatie over geweld op straat, binnen de doelgroep van gemeenten, werden door hem genoemd: coördinatoren veiligheidsbeleid en daarnaast, in grotere gemeenten ambtenaren van verschillende sectoren zoals welzijn, onderwijs en openbare orde en daarnaast bestuurders.

Voor de interviews met potentiële gebruikers van de informatie rond geweld op straat zijn 6 beleidsmedewerkers benaderd. Het betreft vertegenwoordigers van gemeenten, met de volgende functies: een coördinator integraal veiligheidsbeleid, vier beleidsmedewerkers openbare orde & veiligheid, en een programma-coördinator Veilig Uitgaan.

Beleidsmatige aandacht voor geweld

In één van de gemeenten is er, samen met externe partners, een 'werkgroep aanpak agressie en geweld' opgericht. De werkgroep heeft geïnventariseerd hoe het is gesteld met het geweld in de stad, wat de gemeente aan lopend beleid voert op diverse deelterreinen en in hoeverre nieuw beleid ontwikkeld moet worden. In een andere gemeente is het thema geweld op straat expliciet als onderdeel opgenomen binnen het integraal veiligheidsbeleid. Voorzover er op dit gebied activiteiten worden uitgevoerd door de andere gemeenten, dan is daarvoor geen specifiek 'geweldsprogramma' opgesteld. De activiteiten vinden plaats in het kader van het Grote Stedenbeleid of het Integraal Veiligheidsbeleid.

Aandachtspunten

Voor gemeenten zouden, als het gaat om geweld op straat, momenteel de volgende onderwerpen het meest van belang zijn:

- uitgaansgeweld; geweld in horecaconcentratiegebieden;
- overlast van en geweld door rondhangende jongeren.

In het onderzoek is nagegaan in hoeverre de door het platform gehanteerde definitie van geweld op straat en dan met name de indeling naar domein, zinvol geacht wordt. Dit blijkt zeker het geval. De betrokken ambtenaren geven aan dat de aandacht vooral uit gaat naar geweld in en om de horeca en geweld op scholen. Geweld in het openbaar vervoer vormt soms wel en soms geen aandachtspunt binnen de activiteiten van de benaderde ambtenaren. Bij geweld in de sport denkt men vooral aan voetbalvandalisme. Voor hangplekken geldt dat men de problematiek die zich daar voor doet liever als overlast definieert dan als geweld. Hetzelfde geldt voor geweld in winkelgebieden. Ook hier is doorgaans vooral sprake van overlast. Alhoewel de betrokkenen aangeven dat geweld in het verkeer een aandachtspunt vormt binnen hun eigen activiteiten, is het de vraag op welke wijze de aandacht voor dit thema zich manifesteert. Media vormt uitsluitend een punt van aandacht, voorzover het gaat om de berichtgeving over geweld door (lokale) media. Het komt steeds vaker voor dat men bewust nadenkt over de wijze waarop men naar buiten treedt met informatie, bijvoorbeeld over incidenten. Tabel 1 biedt een overzicht⁸.

Noot 8 Daar waar een respondent aangaf dat een bepaald thema een aandachtspunt vormt binnen diens activiteiten werd een + gescoord. Als dat niet het geval was werd een - vermeld.

Aandachtspunten

geweld in het onderwijs	+ + + + + +
uitgaansgeweld	+ + + + + +
geweld in het openbaar vervoer	— + — + + —
geweld in het verkeer	— + — — + +
geweld in de sport	+ + — — + +
geweld in winkelgebieden	+ + — — + +
geweld rondom hangplekken	— + — — + +

Naast deze thema's wordt nog een klein aantal andere thema's door de gemeentebesturen relevant geacht. Twee van hen noemen 'huiselijk geweld'. Eén van hen omschrijft het belang daarvan, in het kader van het onderwerp 'geweld op straat', als volgt: "ook voor huiselijk geweld geldt dat daarvoor een gedragscode moet worden opgesteld; namelijk dat geweld niet gewoon is.....".

Door één persoon wordt nog 'geweld tegen ouderen' genoemd en door een ander 'crimineel geweld' c.q. instrumenteel geweld, waarmee geduid wordt op delicten als straatroof en overvallen.

Informatiebehoefte

Volgens degene die is geraadpleegd ter oriëntatie op het onderwerp bestaat er bij ambtenaren vooral behoefte aan praktische kennis over "wat werkt en wat niet". Meer specifiek zou er behoefte bestaan aan achtergrondinformatie met betrekking tot jeugdculturen, in relatie tot geweld, alcohol en drugs en wapenbezit.

Nagegaan is of de respondenten bij de uitvoering van hun activiteiten rond geweld op straat, gebruik maken, of zouden willen maken, van een drietal typen informatie:

- informatie over de aanpak van de problematiek;
- informatie over de aard en omvang van de problematiek;
- informatie over de oorzaken en achtergronden van de problematiek.

Uit het schema hieronder blijkt dat alle drie de typen informatie voor de benaderde gemeentefunctionarissen van belang zijn.

Informatiebehoefte naar type informatie

aanpakken	— + + + — —
aard en omvang	+ — + — + +
oorzaken en achtergronden	+ — + — + +

Als het gaat om aanpakken dan heeft men wèl en geen behoefte aan informatie van deze soort. Het laatste valt gedeeltelijk te verklaren uit het feit dat gepoogd is te spreken met voorlopers als het gaat om de beleidsvorming rond geweld. Twee respondenten geven dan ook aan eerder informatie aan te bieden te hebben dan erom verlegen te zitten, als het om goede aanpakken gaat. Eén van hen kenmerkt het als een structureel probleem dat gemeenten weinig afweten van aanpakken die elders in het land worden uitgevoerd. Een derde respondent heeft echter in het geheel geen behoefte aan informatie over aanpakken, want dat is volgens hem "allemaal wel bekend". De andere drie respondenten zijn wel geholpen met praktische informatie over de aanpak van de geweldsproblematiek.

Als het gaat om informatie voor wat betreft de aard en omvang van de problematiek, verwoordt één respondent harde en 'geijkte' cijfers te missen over de lokale situatie. Zijn ervaring is dat als je probeert om de omvang van de problematiek te achterhalen op de diverse deelterreinen, dat dan "de conclusie moet zijn dat we nog heel weinig weten". Volgens hem is standaardisatie van gegevens en ijking van cijfers nodig, alsmede sanering van registratiebestanden van politie en justitie. Pas dan kan volgens hem beleidsinformatie worden gegenereerd. Ook een tweede respondent heeft behoefte aan cijfers over de aard en de omvang van de problematiek in zijn gemeente.

Daarnaast geeft een respondent aan geïnteresseerd te zijn in een historische beschouwing over geweld, bijvoorbeeld de ontwikkelingen over de laatste 10 jaar. Hij wil daar tendensen uit afleiden.

Eén respondent meldt geïnteresseerd te zijn in informatie uit het buitenland om vergelijkingen te kunnen maken voor wat betreft de ernst van de problematiek en de toegepaste maatregelen.

Meerdere respondenten geven aan geïnteresseerd te zijn in goede onderzoeksrapporten over de achtergronden en oorzaken van de problematiek. Eén van hen vermeldt daarbij meer te willen weten over het uitgaansgedrag van jongeren en over het cruciale moment waarop het geweld ontstaat. Op basis van deze informatie zou hij preventieve maatregelen willen treffen. Het RMO-advies 'verantwoordelijkheid en perspectief' wordt als positief voorbeeld genoemd van een rapport dat ingaat op de achtergronden van het geweld. Informatie over achtergronden en risico's moet volgens de geïnterviewde van de VNG gepaard gaan met informatie over lokaal uit te voeren, concrete aanpakken. Volgens hem moet namelijk de kloof tussen wetenschappelijke en praktijkgerichte informatie worden overbrugd. De noodzakelijke vertaalslag zou bereikt kunnen worden door middel van pilot-projecten en het overbrengen van de resultaten daarvan door middel van congressen.

Aanbod

Volgens de betrokkene van de VNG is er nauwelijks aanbod onder de noemer geweld op straat. Relevante informatie is opgenomen in informatie die wordt gepresenteerd onder de noemers veiligheidsbeleid, jeugdbeleid en horecabeleid.

Alhoewel er belangstelling bestaat onder de gemeente ambtenaren aan informatie over de wijze waarop de geweldsproblematiek kan worden aangepakt, liggen de knelpunten, als het gaat om het huidige aanbod aan informatie, elders. Deze zijn gelegen in de mogelijkheden voor het vast stellen van de aard en de omvang van de problematiek en worden als volgt gekenmerkt:

- het gebrek aan harde en 'geijkte' cijfers over de lokale situatie;
- het gebrek aan overeenkomst van definities en begrippen met als gevolg: onvergelykbaarheid van cijfers (tussen gemeenten onderling en ook binnen gemeenten, tussen diverse instanties).

Ondersteuning

Aangezien de werkgroep zich met betrekking tot de informatievoorziening vooral wenst te richten op de aanpak van de problematiek, is doorgevraagd naar het type informatie waaraan men binnen gemeenten vooral behoefte heeft, specifiek als het gaat om de *aanpak* van de problematiek. In onderstaande tabel wordt een overzicht gegeven van een aantal mogelijke vormen van ondersteuning op dit punt en worden de scores vermeld van de respondenten.

Gewenste ondersteuning

praktische voorbeelden van hoe anderen het doen	+ + + — — +
handleidingen en toolkits met uitgebreide beschrijvingen van mogelijke aanpakken, werkwijzen of methodieken rondom een geweldsthema	+ + + — — — mits niet te omvangrijk
namen en telefoonnummers van organisaties en contactpersonen die praktische ondersteuning kunnen bieden	+ — + — — —
namen en telefoonnummers van collega's in het land die zich ook met het onderwerp bezig houden	+ — + — — +
informatie over thema-bijeenkomsten en congressen	— — — — — —
informatie over workshops, studiedagen en trainingen	— — — — — —

Praktische voorbeelden van hoe anderen met de problematiek omgaan, of 'best practices', zijn duidelijk het meest gewenst. Informatie over aanpakken dient evenwel zeer praktisch toepasbaar te zijn. Als voorbeeld van een dergelijk product noemt één van de respondenten 'het schoolveiligheidsplan' dat in Amsterdam wordt toegepast. Voor zijn eigen gemeente is de aanpak aangepast en wordt deze momenteel uitgevoerd. Andere concrete voorbeelden van gewenste informatie omtrent aanpakken, zijn:

- Convenanten met de horeca: Hoe werken andere gemeenten met de horeca samen?; hebben andere gemeenten convenanten gesloten?; zo ja wat houden deze in?
- Modellen voor de aanpak van geweld in uitgaansgebieden.
- Voorbeelden van het gebruik van camera's in de openbare ruimte.

De geïnterviewde van de VNG verwoordt dat het, met betrekking tot best-practices, van belang is om kwaliteitscriteria te ontwikkelen, zodat informatie over een gepresenteerde aanpak ook daadwerkelijk een best-practice betreft.

Een andere respondent geeft aan gebruikt te willen maken van een databank van projecten, waarbij in de informatie over de aanpak tevens een evaluatie is opgenomen zodat hij weet wat de sterke en wat de knelpunten zijn van een bepaalde aanpak. Daarnaast zou hij graag over de financiële aspecten van een aanpak worden ingelicht.

Ook toolkits en handleidingen zijn welkom, waarbij wordt aangetekend dat een dergelijk product wel goed behapbaar moet zijn. Namen en telefoonnummers van collega's in het land en van organisaties die ondersteuning kunnen bieden worden eveneens zinvol geacht, alhoewel een aantal respondenten aangeven die "inmiddels" wel paraat te hebben.

Volgens de betrokkene van de VNG werkt een gecombineerd informatie-aanbod het beste.

- studiedagen zijn zinvol voor een eerste kennismaking met het onderwerp en om 'steun' te verkrijgen voor een onderwerp;
- een website met informatie, als naslagwerk en voor de overdracht van best-practices; met verwijzing naar contactpersonen die zijn betrokken bij de ontwikkeling van een aanpak;
- advies op maat is van belang op het moment dat feitelijk aan de slag wordt gegaan met een aanpak; dit advies fungeert dan als een soort help-desk bijvoorbeeld bij het maken van een vertaalslag naar de lokale situatie.

Opvallend is dat de respondenten unaniem zijn in hun afwijzing van informatie over studiedagen, congressen, themabijeenkomsten en dergelijke. Eén van de respondenten geeft aan 'moe' te zijn van dit soort bijeenkomsten, waarvan er volgens hem een wildgroei is ontstaan. Een ander geeft aan informatie op dergelijke bijeenkomsten vaak te algemeen te vinden. Hij geeft de voorkeur aan informatie gericht op de lokale situatie.

Twee respondenten wensen in het geheel geen ondersteuning als het gaat om de informatievoorziening rondom geweld; één van hen geeft aan altijd externe ondersteuning in te huren voor het verwerken van informatie.

Een respondent wenst ondersteuning op geheel ander vlak. Hij geeft aan vanuit de gemeente iets te willen doen op het gebied van de mentaliteits-beïnvloeding c.q. gedragsverandering, maar hij vindt dit een lastig onderwerp en zou hier graag over van gedachte willen wisselen met het platform.

Informatiekanalen

De vragen van het Platform betreffen niet alleen de knelpunten in het huidige informatie-aanbod en het soort ondersteuning dat wordt gewenst door de diverse doelgroepen, als het gaat om kennisoverdracht en informatie-uitwisseling, maar betreft eveneens de wegen waarlangs eventuele ondersteuning vorm gegeven moet worden. Derhalve is voor een aantal informatiekanalen geïnventariseerd:

- in hoeverre de doelgroepen gebruik maken het betreffende kanaal;
- in hoeverre het medium intensiever benut zou moeten worden voor het overbrengen van informatie over geweld.

De resultaten staan vermeld in onderstaand overzicht.

Gebruik en potentiële bruikbaarheid van informatiekanalen

	gebruik	geschiktheid
internet	+ — — + — — website van ILV bij 3 bekend; 1 vindt dat daar niet zoveel in stond.	+ — ? — + —
intranet	— — — — — —	— — + — + —
vakbladen	+ + + + + +	+ — + — — —
nieuwsbrieven	+ — ? + + +	+ + ? — — — bijvoorbeeld via internet te verspreiden
bibliotheken	— — + — — — interne bieb van de gemeente	x x x x x x
collega's	+ + + + + +	x x x x x x

Vakbladen zijn voor beleidsmedewerkers van gemeenten belangrijke bronnen van informatie. Men ontvangt een groot aantal verschillende vakbladen. De indruk bestaat dat men deze op zich niet allemaal even goed leest, maar dat men wel altijd even checkt of er relevante informatie in staat. De respondenten die vinden dat er vooral niet meer aandacht moet

worden besteed aan het onderwerp in de vakbladen zijn deze mening toegedaan omdat:

- daar al voldoende aandacht wordt besteed aan het onderwerp;
- dat toch maar het herkauwen en napraten is van informatie.

Men ontvangt eveneens veel nieuwsbrieven. Niet iedereen is daar overigens even blij mee. Nieuwsbrieven worden dankbaar geconsumeerd door degenen die naar verhouding matig geïnformeerd zijn. Voor respondenten die aardig zijn ingevoerd in een onderwerp brengen nieuwsbrieven weinig nieuws en dragen ze bij aan de zogeheten informatie-overlast. Voordeel van nieuwsbrieven is dat ze kort, bondig en to-the-point zijn. Daar houdt men van. Degenen die graag een nieuwsbrief zouden ontvangen over geweld op straat, geven aan dat dit vooral géén glossy magazine zou moeten worden. Wat men wel verwacht van een nieuwsbrief wordt niet geheel duidelijk. Eén van de respondenten geeft aan dat een nieuwsbrief vooral dient te verwijzen naar uitgebreider informatiemateriaal.

Van internet wordt slechts matig gebruik gemaakt. Veel gemeenten zouden nog niet op internet zitten. Althans, dat geldt in ieder geval voor de individuele ambtenaar in zo'n gemeente. De praktijk is dat veel mensen, om internet te kunnen gebruiken, eerst naar een collega in een andere kamer, al dan niet op een andere verdieping, moeten. Hetgeen uiteraard erg omslachtig is en het gebruik van dit nieuwe medium niet bevordert. De website van de ILV is overigens bij 5 van de 6 gemeenteambtenaren wel degelijk bekend, ook dus bij diegenen die de site nog nooit hebben bezocht. Alhoewel een van de respondenten aan geeft beroepsmatig nooit gebruik te maken van internet, verwoordt hij niettemin graag door middel van internet geïnformeerd te worden. Dit vanwege de interactieve mogelijkheden van het medium. Een andere respondent suggereert de combinatie van een nieuwsbrief en een voorziening op internet. Ook hij noemt als pluspunt de interactieve mogelijkheden van internet.

Meerdere respondenten adviseren het platform om zoveel mogelijk de bestaande kanalen te benutten, juist vanwege de ervaren informatie-overload.

Door de VNG is geconstateerd dat het aantal 'hits' op de site van het ILV zeer sterk stijgt vlak nadat de leden door middel van een nieuwsbrief zijn geïnformeerd over een aantal nieuwe onderwerpen dat daar te vinden is. Mocht het Platform dus van dit medium gebruik gaan maken dan is de combinatie met een ander type medium aan te raden.

B1.2 Justitiële partners

B1.2.1 Politie

Doelgroepen voor informatie

Wij hebben in de eerste fase van het onderzoek geen deskundige van buiten de politie-organisatie kunnen raadplegen over deze doelgroep. Van de door ons benaderde wetenschappers achtte niemand zichzelf voldoende ter zake kundig om mee te werken aan een onderzoek over informatiebehoefte en -voorziening rond geweld. Daarom is gesproken met een portefeuillehouder geweld van een korps in één van de vier grote steden. Volgens deze persoon zijn binnen de politie-organisatie degenen met een geografische verantwoordelijkheid, namelijk wijk- en districtschefs, de aangewezen doelgroep voor informatie-uitwisseling en kennisoverdracht over geweld op straat.

Er is vervolgens inderdaad contact opgenomen met twee districtchefs en daarnaast is gesproken met een politiecommissaris, een preventie-adviseur, een coördinator jeugdzaken en een adviseur van de korpsleiding. Vier van de geïnterviewden zijn portefeuillehouder geweld, één persoon is portefeuillehouder horeca en één is coördinator jeugd. Ten minste twee van de vier portefeuillehouders geweld zijn dat pas sinds kort (enkele weken c.q. enkele maanden).

Beleidsmatige aandacht voor geweld op straat

Bij de korpsen vinden veel activiteiten plaats met betrekking tot geweld op straat binnen lopende programma's en projecten. Hierbij zijn vooral de activiteiten van belang die plaats vinden binnen het programma Jeugd en Veiligheid van het Grote Steden Beleid. Daarnaast wordt bijna overal samengewerkt met de horeca, ter bevordering van de veiligheid in uitgaansgebieden. Ook vindt er veel samenwerking plaats met scholen en het openbaar vervoer. Een overkoepelend beleid rond het thema geweld is in de korpsen op dit moment in ontwikkeling. Een aantal korpsen is van plan op dit thema samenwerkingsverbanden aan te gaan met externe partners.

In één van de zes korpsen is laat dit najaar een startconferentie georganiseerd rond het onderwerp geweld. Deze bijeenkomst leidt het binnenkort te ontwikkelen beleid in, rond de problematiek. Een ander korps maakt, samen met justitie, deel uit van het gemeentelijk samenwerkingsverband rond 'publiek geweld', dat deze zomer bijeen is gebracht. Een derde korps, waarvan de portefeuillehouder onlangs is aangesteld, beoogt op korte termijn beleid te ontwikkelen voor een integrale aanpak van geweld. De nadruk zal daarbij komen te liggen op preventie. De basis van dit beleid zal worden gevormd door een uitgebreide probleemanalyse, met een accent op de oorzaken en achtergronden van de problematiek. In een vierde korps vindt de aanpak van geweld vooral projectmatig plaats. Men baseert zich daarbij eveneens op uitgebreide probleemanalyses. De medewerker van een vijfde korps geeft aan dat men nu reeds veel activiteiten uitvoert die betrekking hebben op het onderwerp geweld en dat tevens een (politie)platform tegen geweld in oprichting is. Het zesde korps beschikt reeds over een regionaal beleidsplan voor de aanpak van geweld.

Aandachtspunten

Volgens de portefeuillehouder geweld, waarmee ter oriëntatie contact is geweest, zijn de twee belangrijkste thema's als het gaat om geweld op straat:

- uitgaansgeweld;
- voetbalgeweld (lees: supportersgeweld).

Voor wat betreft de indeling van geweld op straat, naar domein, wordt door sommige respondenten aangegeven dat:

- de openbare ruimte als zodanig, of 'op straat', voor de politie-organisatie niet alleen een overkoepelend begrip is (zoals bij 'geweld op straat'), maar ook een relevante, operationele, aanduiding;
- er een overlap bestaat tussen geweld rond hangplekken en geweld in winkelgebieden;
- in het geval van geweld rond hangplekken en geweld in winkelgebieden, de invalshoek 'jeugd' zinvoller is;
- geweld in buurthuizen opnieuw onder de aandacht raakt.

Naast de indeling van geweld naar domein is voor de politie het onderscheid naar het soort delict relevant.

Voor de politie-organisatie zijn daarnaast de volgende thema's relevant:

- geweld tegen politiemedewerkers;
- geweld in de privésfeer;
- geweld op grond van racisme.

Relevante thema's

geweld in het onderwijs	— + + — + +
uitgaansgeweld	+ + + + + +
geweld in het openbaar vervoer	+ + + + + —
geweld in het verkeer	+ + + + + +
geweld in de sport	+ — + + + +
geweld in winkelgebieden	+ + + + + +
geweld rondom hangplekken	+ + + — + +

Informatiebehoefte

Behoefte naar type informatie

aanpakken	+ + — + — +
aard en omvang	+ + — — — —
oorzaken en achtergronden	+ + + + + —

Informatie met betrekking tot aanpakken wordt door meer dan de helft van de benaderde respondenten wenselijk geacht. Een respondent geeft aan dat diens informatiebehoefte afhangt van het thema in kwestie. Zij verwoordt bijvoorbeeld met betrekking tot de aanpak van diverse allochtone dadergroepen over voldoende informatie te beschikken. Met betrekking tot andere onderwerpen heeft zij echter wel behoefte aan informatie over succesvolle aanpakken. Een andere respondent geeft aan zelf over succesvolle aanpakken te beschikken. Een derde meldt dat de aanpakken (met betrekking tot geweld in en om de horeca) "inmiddels wel bekend" zijn.

De informatiebehoefte bij de politie betreft zeker niet alleen 'aanpakken', maar vooral ook de oorzaken en achtergronden van het geweld. Er bestaat daarbij onder andere veel belangstelling voor (wetenschappelijke) analyses van de motieven van geweldplegers. Dergelijke informatie wordt van belang geacht in verband met de kwaliteit van het optreden van de politie, dat men, op basis daarvan kan bijstellen. Informatie over de achtergronden en oorzaken wordt ook relevant geacht vanuit preventief oogpunt. Men heeft, in algemene zin, behoefte het beleid met dit type (wetenschappelijke) informatie te onderbouwen, aan te scherpen en eventueel bij te stellen.

De meeste respondenten geven aan informatie over de aard en omvang van geweld op straat te kunnen achterhalen op basis van de eigen registraties, al dan niet aangevuld met extra onderzoek. Eén respondent verwoordt echter dat er, inzake geweld in de horeca, of geweld in het openbaar vervoer, juist behoefte bestaat aan goede cijfers over de aard en omvang van de problematiek. Volgens haar gaan deze onderwerpen gepaard met veel emotie en paniek, maar vindt goed onderzoek nauwelijks plaats.

De portefeuillehouder geweld die tijdens de eerste fase van het onderzoek is gesproken suggereert dat voor een onderwerp als uitgaansgeweld een centraal informatiepunt bij de politie, grofweg naar het idee van het Centraal Informatiepunt Voetbalvandalisme (CIV) in Utrecht, zinnig zou zijn.

Een dergelijk centraal punt zou dan vooral operationele informatie moeten aanleveren:

- een 'zwarte lijst' met horeca-ondernemers;
- een centraal daderbestand;
- aanwijzingen voor de implementatie van aanpakken, zoals het Veilig Stappenplan.

Daarnaast zou zo'n centraal punt, analoog aan het CIV, kunnen dienen als gesprekspartner namens de politie, richting gemeenten.

Aanbod

Als het gaat om het informatieaanbod met betrekking tot best-practices, dan noemen de respondenten de volgende knelpunten:

- "Er zijn verschillende effectieve aanpakken ontwikkeld, maar het ontbreekt aan uitwisseling en eenheid tussen de diverse korpsen, bijvoorbeeld, die van de vier grote steden".
- "Er is weinig bekend over 'best practices'; deze zijn in ieder geval slecht gedocumenteerd".
- de data-bank van het ILV is onvoldoende 'gevuld' en up-to-date en sluit niet aan op het operationele vlak van de politie.

Knelpunten in het huidige aanbod liggen echter eveneens bij het vast stellen van de aard en omvang van het probleem:

- "Binnen de politie circuleren meer aanpakken dan goede probleem-analyses. Een groot gevaar bestaat er dan ook uit dat men met dit probleem te oplossingsgericht te werk gaat: dat aanpakken lukraak worden gekopieerd zonder dat vooraf een goede analyse is gedaan". "Er wordt teveel naar de aanpak gekeken en er wordt nauwelijks aan probleemanalyse gedaan".
- "Eén van de grote problemen in de informatievoorziening is de onduidelijke begripsvorming en het ontbreken van een heldere probleemcategorisering. Met allerlei termen en begrippen wordt weinig voorzichtig omgegaan".

Het knelpunt met betrekking tot het aanbod aan informatie over oorzaken en achtergronden wordt als volgt verwoord:

- "Er wordt veel onderzocht, maar de wetenschappelijke onderzoeken (die zich vooral richten op oorzaken en achtergronden) zijn weinig toegankelijk geschreven".

Ondersteuning

Door de geïnterviewde politiefunctionarissen worden diverse vormen van ondersteuning wenselijk geacht. Men is geïnteresseerd in informatie over best-practices en in handleidingen van bepaalde aanpakken. Daarnaast vindt men het nuttig om te worden voorzien in namen en telefoonnummers van collega's in het land of van organisaties die ondersteuning kunnen bieden. Net zo min als bij de geïnterviewde beleidsmedewerkers van gemeenten bestaat er bij de politie grote belangstelling voor informatie over thema-bijeenkomsten, congressen, studiedagen en trainingen.

Gewenste ondersteuning

praktische voorbeelden van hoe anderen het doen	+ + + + + +
handleidingen en toolkits met uitgebreide beschrijvingen van mogelijke aanpakken, werkwijzen of methodieken rondom een geweldsthema	+ + + — — +
namen en telefoonnummers van organisaties en contactpersonen die praktische ondersteuning kunnen bieden	+ + + + + +
namen en telefoonnummers van collega's in het land die zich ook met het onderwerp bezig houden	+ + + + + —
informatie over thema-bijeenkomsten en congressen	+ + — — — —
informatie over workshops, studiedagen en trainingen	+ + — — — —

Voor de ondersteuning die het Platform op het terrein van de informatie-uitwisseling en de kennisoverdracht kan bieden worden een aantal algemene suggesties gedaan.

In de eerste plaats wordt voorgesteld dat het Platform een bijeenkomst organiseert met afgevaardigden van een aantal korpsen, voor het stimuleren van meer eenheid en uitwisseling. Iets dergelijks heeft eerder dit jaar plaats gevonden, op initiatief van het ministerie van justitie rond het thema 'groepsriminaliteit'. De respondent die hier melding van doet, geeft aan dat deze uitwisseling erg zinvol was. Als het gaat om het onderwerp geweld op straat kan een dergelijke bijeenkomst nuttig zijn voor diverse doeleinden, bijvoorbeeld voor een uitwisseling van politie-aanpakken rond een specifiek thema, maar ook voor het stimuleren van 'eenheid van begrip' binnen de Nederlandse politie aangaande het onderwerp 'geweld op straat'.

Ondersteuning op maat wordt volgens dezelfde respondent bereikt indien het platform daarnaast "een gerichte samenwerking aan gaat met bestaande lokale samenwerkingsverbanden, zoals jeugd & veiligheid; veilig uitgaan; veilig in school etc." Dergelijke samenwerkingsverbanden rond een thema hebben volgens de betrokkene elk hun specifieke vragen als het gaat om geweld.

Eén respondent benadrukt dat wanneer het Platform, in zijn ondersteuning, de nadruk legt op informatievoorziening rond aanpakken, en daarbij voorbij gaat aan het belang van een heldere probleemanalyse, zijn doel voorbij schiet. Ook een andere respondent geeft aan dat ondersteuning door het platform zich moet richten op de oorzaken en achtergronden van het geweld.

Eén respondent heeft uitgesproken ideeën over de informatievoorziening als het gaat om aanpakken. Een beschrijving van aanpakken, aan de hand van een degelijke evaluatie, die is voorzien van een werkprocesbeschrijving, waarin praktische "do's en don'ts" zijn opgenomen, heeft haar voorkeur. Een dergelijk product moet geschreven worden rond een afgebakend probleemveld. Deze persoon huivert voor wat zij noemt het "Wehkamp-effect". Zij bedoelt daarmee dat zij niet zit te wachten op een product vol met oppervlakkige beschrijvingen van aanpakken, waar "aan de hand van het trefwoord 'Antillianen' naar tien aanpakken wordt verwezen, die dan elk op een half A4tje worden beschreven". Ook een andere respondent geeft aan niet op een "vuilnisvat" vol met aanpakken te zitten wachten.

Eén respondent voelt veel voor een telefoonboekje met namen van betrokkenen in andere korpsen, bij het O.M., bij ministeries en het gemeentelijk bestuur. In de loop der jaren heeft deze persoon zelf een dergelijk gidsje samengesteld voor het thema 'jeugd'.

Met betrekking tot de informatievoorziening over oorzaken en achtergronden wordt als taak voor het platform gezien: de selectie, samenvatting en praktische vertaling van relevante wetenschappelijke literatuur.

Informatiekanalen

Gebruik en potentiële bruikbaarheid van informatiekanalen

	gebruik	geschiktheid
internet	— — + + — +	— — ? + — +
intranet	+ + + + — —	+ — + — — —
vakbladen	+ + — + + —	+ — + — + +
nieuwsbrieven	+ — + — — ?	+ — + — + +
bibliotheken	— + + — — +	x x x x x x
collega's	+ + + + + +	x x x x x x

Internet wordt zeker niet door iedereen gebruikt binnen de politieorganisatie. Een knelpunt is dat veel medewerkers naar een computer elders in het gebouw moeten om toegang tot internet te verkrijgen. Slechts een enkeling van de geïnterviewden is dan ook bekend met de website van het ILV. Eén van hen kenmerkt de website als 'verouderd'. Voorzover het interne netwerk van de organisatie wordt geraadpleegd, dan betreft dat veelal organisatorische informatie. De inhoudelijke kennisoverdracht via dit medium lijkt vooralsnog beperkt te zijn.

Vakbladen zoals Samenleving en Criminaliteit, het Algemeen Politieblad en het Tijdschrift voor de Politie worden het meest gelezen. Een aantal geïnterviewden geeft aan veel, met name algemene, informatie te halen uit dergelijke periodieken. Twee respondenten menen dat er in de vakbladen vooral meer aandacht moet komen voor de oorzaken en achtergronden van de problematiek. Eén zou meer willen lezen over het omgaan met en de reactie op geweld en agressie door de politie. Anderen vinden dat er al voldoende aandacht wordt besteed in de vakbladen aan het onderwerp geweld.

Nieuwsbrieven zijn minder populaire kanalen. Wij krijgen de indruk dat mensen met veel verschillende nieuwsbrieven worden overspoeld. Nieuwsbrieven worden in negatieve zin gekenmerkt als te p.r.-achtig, achterhaald en te oppervlakkig. Als positief aspect wordt echter de compactheid van dit medium ervaren.

Een grote bron van informatie wordt gevormd door collega's, vooral die binnen het eigen korps. Bibliotheken worden slechts in beperkte mate geraadpleegd door onze geïnterviewden.

Alhoewel het bereik niet 100% zal zijn, lijkt het toch het meest zinnig om deze doelgroep te informeren, hetzij door middel van berichtgeving in vakbladen, hetzij via een nieuwsbrief, al dan niet op Internet.

Een nieuwsbrief moet volgens de respondenten:

- vooral attenderen op nieuwe ontwikkelingen rond het onderwerp;
- gedoseerd en compact zijn;
- mogelijkheden bieden voor verdere verdieping.

Eén respondent geeft aan dat het over het algemeen vrij lastig is om informatie die door externen wordt aangeboden de politie-organisatie binnen te krijgen. Daarvoor ontbreekt volgens hem de structuur.

B1.2.2 Openbaar Ministerie

Doelgroepen voor informatie

In eerste instantie is een beleidsmedewerker geraadpleegd bij de afdeling ontwikkeling van het Parket Generaal van het Openbaar Ministerie. De informatievoorziening binnen het O.M. is volgens hem over het algemeen vrij beperkt, niet alleen vanwege de krappe bemensing, maar ook vanwege de zaaksgerichte cultuur⁹. Volgens de betrokkene bij het Parket Generaal is de doelgroep waar eventuele ondersteuning vanuit het Platform zich zou op moeten richten, de groep van hoofd- en eerste klas-officieren en hun naaste beleidsmedewerkers en beleidsmedewerkers politie.

Later in het onderzoek is gesproken met een officier van justitie die uitgaanscriminaliteit in portefeuille heeft. In dat kader heeft deze officier zitting in de stedelijke werkgroep Veilig Uitgaan, waarvan tevens de gemeente en de politie deel uitmaken en indirect, via het 'portierenoverleg', ook de horeca¹⁰. De derde respondent is beleidsmedewerker handhavingsarrangementen¹¹ en heeft zitting in een gemeentelijk coördinatiepunt agressie en geweld.

Beleidsmatige aandacht voor geweld

De aanpak van geweld door het O.M. krijgt gestalte via reguliere activiteiten en daarnaast binnen het kader dat is geschept door het Parket Generaal, door middel van het Jaarplan 1999-2000. Geweld, waarbij voor het O.M. met name mishandeling en beroving aandachtspunten zijn, vormt al enige jaren een prioriteit van het O.M.

Relevante thema's voor het O.M.

geweld in het onderwijs	+ +
uitgaansgeweld	+ +
geweld in het openbaar vervoer	+ +
geweld in het verkeer	+ +
geweld in de sport	+ —
geweld in winkelgebieden	— —
geweld rondom hangplekken	+ +
geweld in de media	— —

Bij het parket wordt niet gesproken over geweld of geweld op straat in algemene zin, aangezien dat strafrechtelijk niet eenduidig is. Naast de indeling in bovengenoemde thema's, op basis van domein, is voor het O.M. met name de daderinvalshoek relevant. Eén van de respondenten licht in dit verband toe dat het O.M. geen beleid wenst te voeren op incidenten maar op (dader)groepen. Naast uitgaansgeweld zijn speerpunten van het betreffende parket roof, scholen en groepen. Bij het andere zijn dat roof en agressie tegen opsporingsambtenaren.

Noot 9 Momenteel overweegt men bij het Parket Generaal overigens om een landelijk coördinator aan te stellen die als taak krijgt om de informatievoorziening rond jeugd richting beleidsmedewerkers en jeugdofficieren te doen verbeteren. Het gaat dan vooral om informatie over best-practices, welke bij het O.M. vooral betrekking op hebben op de bedrijfsvoering - richtlijnen voor de strafrechtelijke afdoening van zaken - en minder op beleid.

Noot 10 Men denkt erover om ook de eigenaren c.q. exploitanten uit deze branche rechtstreeks bij dit overleg te betrekken.

Noot 11 Deze respondent geeft aan te spreken, mede namens twee collega's die hij heeft geraadpleegd binnen het parket, **namelijk** de beleidsmedewerkers respectievelijk voor geweldzaken (en wapens) en voor het Grote Stedenbeleid.

Informatiebehoefte

De informatiebehoefte van respondent nr. 1 betreft niet zozeer oorzaken en achtergronden, en evenmin aard en omvang. Ook bestaat er geen behoefte aan informatie over de inhoud van diverse aanpakken. Bij het O.M. wordt vooral praktische informatie gewenst, op uitvoeringsniveau. Het gaat om informatie waarmee antwoord wordt verkregen op vragen als:

- Hoe organiseer je convenanten en hoe regel je dan vervolgens de samenwerking?
- Waar kun je camera's krijgen; hoe duur zijn ze en hoe pas je ze toe?
- Hoe kun je iets aan onveiligheidsgevoelens doen?

Ook de andere respondent geeft aan dat er behoefte bestaat aan praktische informatie. Hij geeft als voorbeeld dat de wet Wapens en Munitie bepaalde bevoegdheden biedt, maar dat deze niet worden benut omdat er geen handvatten zijn met betrekking tot de wijze waarop zij zouden kunnen worden ingezet.

Aanbod

Binnen het huidige aanbod ontbreekt het volgens één van de twee betrokkenen aan studies naar achtergronden.

Ondersteuning

Stroomlijning van de informatie is zeker gewenst, aangezien volgens één van de twee geïnterviewden iedereen in Nederland met hetzelfde bezig is.

Gewenste ondersteuning

praktische voorbeelden van hoe anderen het doen	+ +
handleidingen en toolkits met uitgebreide beschrijvingen van mogelijke aanpakken, werkwijzen of methodieken rondom een geweldsthema	+ +
namen en telefoonnummers van organisaties en contactpersonen die praktische ondersteuning kunnen bieden	+ —
namen en telefoonnummers van collega's in het land die zich ook met het onderwerp bezig houden	+ —
informatie over thema-bijeenkomsten en congressen	+ +
informatie over workshops, studiedagen en trainingen	+ —

Eén van de twee respondenten geeft aan gerichte kennis op te willen doen over methoden die zichzelf bewezen hebben aan de hand van korte schriftelijke stukken (A4tjes). Daarin zou de essentie van nieuwe aanpakken moeten worden vermeld en de naam en het tel.nr. van de contactpersoon om meer uitgebreide informatie op te vragen. Dit in combinatie met deelname aan expert-meetings. De ander heeft geen behoefte aan informatie over aanpakken.

Een specifieke vorm van best-practices is de verspreiding van informatie afkomstig van lokale driehoeken, als best-practice, onder de driehoeken in de rest van het land. Eén van de respondenten lijkt een dergelijke uitwisseling zeer nuttig.

Handleidingen of toolkits per aanpak of per thema zijn volgens één van de twee respondenten gewenst, met name omdat behoefte bestaat aan informatie op uitvoeringsniveau.

Van de twee betrokkenen geeft er één aan namen en telefoonnummers te willen kunnen opvragen, zowel van ondersteuningsorganisaties als van collega's in het land, bij een centraal punt. De ander heeft dergelijke informatie al voldoende tot zijn beschikking.

Naar thema-bijeenkomsten, congressen en studiedagen wil de één alléén indien deze zeer specialistisch van aard zijn of een specifiek thema als onderwerp hebben. De ander wenst dergelijke bijeenkomsten uitsluitend te bezoeken indien deze gericht zijn op de praktische uitvoering van maatregelen of aanpakken.

Informatiekanalen

Beide respondenten geven aan dat ondersteuning in de vorm van schriftelijke informatie beperkt moet blijven. Omdat er 'al zoveel schriftelijke informatie is', gaat de voorkeur uit naar een centraal informatiepunt c.q. een contactpersoon die overzicht heeft en die "het hemd van het lijf" gevraagd kan worden.

Eén van hen laat weten niet "zo maar" informatie te willen ontvangen, maar verwoordt behoefte te hebben aan "informatie op verzoek".

Gebruik en potentiële bruikbaarheid van informatiekanalen

	gebruik	geschiktheid
internet	+ + één van beide gebruikt internet alleen privé; één van beide kent de website van het ILV	— + geschiktheid in de toekomst, want nu niet beschikbaar op het werk;
intranet	+ +	+ ? vooral m.b.t. algemene zaken zoals voorbeelden van hand-havingsarrangementen en convenanten
vakbladen	+ +	+ — vooral m.b.t. verwijzende informatie, bijv. waar is informatie te verkrijgen; wat doet het Platform etc.
nieuwsbrieven	+ +	— +
bibliotheken	— +	x
collega's	+ +	x

De belangrijkste vakbladen die men raadpleegt zijn:

Delict en Delinquent, Opportuun, Algemeen Politieblad, Tijdschrift voor de Rechterlijke Macht, Bestuur en Beleid, Binnenlands bestuur en SEC.

Eén van beide respondenten ziet niets in een nieuwsbrief, die gericht is tot de individuele professional, want dat is volgens haar te algemeen en leidt tot vervlakking van de informatie; wel ziet zij iets in een nieuwsbrief die zich richt tot lokale samenwerkingsverbanden, zoals werkgroepen Veilig Uitgaan, Veilig in School en Jeugd en Veiligheid.

De andere respondent vindt wel dat er een landelijke nieuwsbrief zou moeten komen met:

- samenvattingen van plannen van aanpak;
- samenvattingen van de resultaten van projecten, vergezeld van de naam en het telefoonnummers van een contactpersoon waar meer informatie kan worden opgevraagd.

B1.3 Niet-justitiële partners

In de volgende paragrafen worden de resultaten gepresenteerd per domein. Alhoewel bij de aanpak van het geweld in elk van de domeinen diverse samenwerkingspartners betrokken (kunnen) zijn, is er simpelweg voor gekozen om in eerste instantie alleen de meest direct betrokken organisatie te bevragen. Met deze werkwijze is ernaar gestreefd om de specifieke informatiepositie en -behoefte van de doelgroep van niet-justitiële partners zo goed mogelijk in kaart te brengen.

B1.3.1 Onderwijs

Doelgroepen voor informatie

In de aanpak van de veiligheid op scholen in de grote steden (G25) speelt de *convenantsaanpak* een sleutelrol. Bij het convenant Veilig in School zijn scholen, politie, Openbaar Ministerie, gemeenten en stadsdelen/deelgemeenten/wijken betrokken.

Deze partijen vormen de relevante doelgroep voor informatie over de aanpak van geweld op scholen, ook in kleinere gemeenten. De meest direct betrokken doelgroepen zijn evenwel directies van scholen en beleidsmedewerkers van gemeenten (afdeling onderwijs). Bij een brede benadering kan daarnaast ook nog gedacht worden aan leerlingen zelf en ouders van leerlingen, docenten, omwonenden en/of buurtbewoners, instellingen op het gebied van onderwijs (onderwijsbonden) en de rijksoverheid.

Beleidsmatige aandacht voor geweld

In de tweede fase van het onderzoek is gesproken met een directeur en een adjunct-directeur van twee middelbare scholen in Amsterdam. Beide personen zijn actief betrokken bij de opzet en uitvoering van het schoolveiligheidsbeleid voor hun eigen instelling. Dit gebeurt in opdracht van de gemeente Amsterdam. Het beleid richt zich niet primair op het tegengaan van agressie en geweld, maar op het vergroten van de veiligheid op scholen in brede zin. Wel worden acties gevoerd door politie en O.M. tegen wapenbezit op scholen. Door de politie wordt gefouilleerd. Daarnaast vindt voorlichting op school plaats door de politie, over de gevaren van wapenbezit.

Aandachtspunten

Volgens de onderzoeksmedewerker die over het onderwerp is benaderd tijdens de eerste fase van het onderzoek, kunnen de volgende aandachtspunten worden onderscheiden:

- 1 Wapenbezit
Binnen het voortgezet onderwijs gaat in Nederland 10% tot 15% van de leerlingen gewapend naar school. Leerlingen geven aan een wapen bij zich te dragen omdat ze zich onveilig voelen. Ernstige incidenten doen zich vooral voor op plaatsen waar leerlingen zich het meest onveilig voelen en waar weinig toezicht is: buiten de school. Niet alleen medeleerlingen, maar ook het personeel van scholen wordt slachtoffer van geweld met wapen.
- 2 Fysiek geweld
Bij fysiek geweld gaat het in de regel om vechtpartijen, vooral op weg van of naar school en rondom school, bij tussenuren en na schooltijd. Vooral leerlingen worden slachtoffer van deze vorm van geweld.
- 3 Verbaal geweld
Verbaal geweld op school betreft discriminerende opmerkingen, schelden en pesten. Deze vorm van geweld past niet direct binnen de definitie van geweld zoals gehanteerd door het Platform.

4 Vernielingen en vandalisme

Vernielingen en vandalisme vinden plaats zowel tijdens als buiten de schooluren. Ook deze vorm van geweld lijkt niet direct binnen het kader van dit onderzoek te passen.

Informatiebehoefte

De direct bij de aanpak betrokken doelgroep, van *schooldirecties en gemeenten*, zou vooral geïnteresseerd zijn in nieuwe aanpakken en best practices, ofwel bovenlokale informatie. Voor directies en beleidsmedewerkers van gemeenten is daarnaast actuele en lokale informatie van belang over wat zich op de (eigen) school of scholen in de gemeente afspeelt: de aard en omvang van het probleem.

Voor *leerlingen* is het relevant om te weten wat ze kunnen doen als hun wat overkomt. Daarnaast is informatie van belang over de nazorg aan slachtoffers. Verder willen leerlingen weten wat ze kunnen doen als ze getuige van een delict worden; waar ze naar toe kunnen gaan. Er bestaat op dit moment geen gedragscode voor deze situaties. Ook relevant is informatie over cursussen zelfverdediging. In de informatievoorziening aan leerlingen kan een vertrouwenspersoon op school een rol spelen.

Voor *ouders* is het belangrijk te weten wat ze kunnen doen als ze signalen bij eigen kind of via het eigen kind van andere kinderen op de school over geweld krijgen. Docenten, leerlingen, ouders en omwonenden hebben vooral behoefte aan informatie over geweld op de *eigen* school.

De twee respondenten die wij later gedurende het onderzoek interviewen, geven uitdrukkelijk aan, naast geïnformeerd te willen worden over geschikte aanpakken voor het tegengaan van geweld in het onderwijs, ook behoefte te hebben aan, met name, informatie over de oorzaken en achtergronden van het geweld. "Zonder informatie over de achtergronden vindt alleen symptoombestrijding plaats."

Aanbod

Het aanbod aan informatie is volgens de onderzoeksmedewerkster voor verbetering vatbaar. Tot nog toe zijn volgens haar publicaties vooral gericht geweest op de diagnose van het probleem, in algemene zin. Op lokaal niveau is vaak weinig bekend over de stand van zaken. Directies en docenten zien vaak weinig van de agressie en het geweld op de eigen school en denken daarom dat het bij hun wel meevalt. Men heeft vaak geen realistisch beeld van de aard en omvang van de problematiek.

Voorzover het gaat om informatie over best-practices, nieuwe ideeën en aanpakken, komt in het huidige aanbod het praktisch nut vaak onvoldoende over het voetlicht en biedt de informatie vaak onvoldoende handvatten om een (brede) aanpak te kunnen implementeren. Veel aanpakken zijn bijvoorbeeld gelet op het schoolbudget en de personele bezetting, niet realistisch.

Het huidige aanbod aan informatie wordt door één van de respondenten die wij later in het onderzoek spreken gekenmerkt als een vloed van 'nauwelijks gerubriceerde informatie, die niet is toegespitst op scholen'. De andere respondent is daarentegen wel goed te spreken over het bestaande aanbod.

Ondersteuning

In onderstaand overzicht staat vermeld aan welke type ondersteuning er behoefte bestaat bij de respondenten in het onderwijsveld.

Gewenste ondersteuning

praktische voorbeelden van hoe anderen het doen	+ +
handleidingen en toolkits met uitgebreide beschrijvingen van mogelijke aanpakken, werkwijzen of methodieken rondom een geweldsthema	+ +
namen en telefoonnummers van organisaties en contactpersonen die praktische ondersteuning kunnen bieden	+ +
namen en telefoonnummers van collega's in het land die zich ook met het onderwerp bezig houden	+ +
informatie over thema-bijeenkomsten en congressen	+ +
informatie over workshops, studiedagen en trainingen	+ +
informatie over 'best practices'	+ +

Men is het meest geïnteresseerd in informatie over studiedagen, workshops en trainingen en in informatie over 'best-practices'. Aantrekkelijk aan studiedagen en workshops is het contact dat men op doet met collega's in vergelijkbare situaties.

Het lezen van handleidingen en toolkits en het vinden van relevante informatie in dergelijk ondersteuningsmateriaal kost volgens één van de respondenten over het algemeen te veel tijd. Hij is dan ook alléén geïnteresseerd in *elektronische* toolkits en handleidingen. Dezelfde respondent geeft verder aan op de hoogte gehouden te willen worden van gerichte aanpakken, "zonder daarbij een breed informatiepakket over geweld in het onderwijs te willen missen." Hij vindt het daarbij belangrijk zelf zijn informatie te kunnen kiezen in plaats van een kant en klaar pakket op zijn bureau te krijgen. Ook daarom spreekt een interactieve wijze van geïnformeerd worden hem aan.

Met betrekking tot de namen en telefoonnummers geeft één van de respondenten veel te voelen voor een soort helpdesk, waar dergelijke informatie opvraagbaar is.

Informatiekanalen

Een belangrijke aanbieder van relevante informatie betreft het Algemeen Pedagogisch Studiecentrum. Deze instantie beheert tevens een archief, dat kan worden geraadpleegd voor boeken, tijdschriften en brochures.

Wanneer de respondenten bij het ontwikkelen van beleid of van projecten op zoek zijn naar informatie dan gebruiken zij daarbij met name de volgende kanalen:

- Internet.
Een relevante website is die van het OC&W 'Veilige school'. De website van het ILV is door één van beide respondenten bij toeval (via een hyperlink) bezocht en is bij de ander niet bekend.
- Vakbladen.
Genoemd worden: 'VVO', 'tijdschrift voor leerlingenbegeleiding', '13 tot 16', 'School', 'Uitleg' en "het tijdschrift van het Ministerie van Justitie".
- Collega's.

Nieuwsbrieven en bibliotheken zijn wat minder populair. Intranet wordt als zodanig door één van de twee respondenten weliswaar gebruikt maar niet in relatie tot het onderwerp geweld op school.

Eén van de respondenten geeft aan dat er in de vakbladen meer aandacht zou moeten worden besteed aan het onderwerp geweld. Daarbij moet wat hem betreft dan niet de bestrijding van incidenten voorop staan, maar het creëren en behouden van veiligheid op school.

Voor leerlingen en ouders, bestaan geen goede informatiekkanalen met betrekking tot het onderwerp geweld op school. Met name allochtone ouders worden niet bereikt of zijn minder of anders betrokken. Informatie, met name over oorzaken en risicofactoren, zou in meerdere talen of zelfs op een andere, dan schriftelijke, wijze moeten worden aangereikt.

De respondenten geven aan stroomlijning van relevante informatie door het Platform zinnig te vinden.

Men geeft er de voorkeur aan geïnformeerd te worden:

- 1 via workshops en trainingen, vanwege de mogelijkheid om informatie uit te wisselen collega's in vergelijkbare situaties;
- 2 via internet, vanwege de interactieve mogelijkheden die het medium biedt om zelf actief de gewenste informatie te specificeren.

B1.3.2 Sport

Aandachtspunten

Bij het onderwerp geweld en sport beperken we ons tot het voetbal. De volgende aandachtspunten worden onderscheiden:

1 Supportersgeweld

De aandacht voor voetbalvandalisme is de laatste tijd weer helemaal terug. Daar zijn 3 oorzaken voor te aan te wijzen:

- Het Picornie-incident bij Beverwijk.
- Het feit dat de problematiek inmiddels ook speelt bij de kleinere clubs binnen het betaalde voetbal.
- Het feit dat volgend jaar in Nederland de EK 2000 worden gehouden.

2 Geweld in het amateurvoetbal

Het gaat hier om geweld tijdens, rond of na wedstrijden. Over het onderwerp is weinig bekend en is nauwelijks informatie beschikbaar. De belangrijkste uitingsvormen zijn:

- Spelverruwing.
De amateursport wordt steeds ruwer. Spelers lopen veel blessures op door onvoorzichtige (en opzettelijke) acties van tegenspelers.
- Molestatie van scheidsrechters.

3 Veiligheid in en om sportaccommodaties.

Dit onderwerp was een hot item begin jaren '90, onder andere vanuit de vrouwenbeweging. Inmiddels is de aandacht voor het onderwerp verslapt.

Aangezien geweld binnen de amateursport, nog tamelijk onontgonnen gebied is, richt de tweede fase van het onderzoek, zich met name op het tweede thema.

Doelgroepen voor informatie

Gemeenten, sportbonden en -clubs zijn verantwoordelijk voor wat betreft het onderwerp geweld binnen de amateursport. Doelgroepen voor informatie over geweld in de amateursport betreffen, met name de koepel van de sportbonden, NOC*NSF, en daarnaast de STFPN (Stichting Sport-tolerantie Fair Play Nederland). Voor nadere bestudering van het onderwerp nemen wij contact op met de KNVB en het NOC*NSF.

Beleidsmatige aandacht voor geweld

Alhoewel geweld in de amateursport in principe een relevant onderwerp is speelt de problematiek niet binnen al deze sporten in dezelfde mate.

Eén van onze informanten geeft aan dat het onderwerp op lokaal niveau weinig prioriteit zou hebben, noch bij sportclubs, noch bij gemeenten. Voor beide partijen zou gelden dat andere zaken meer aandacht vragen:

- sportclubs zouden zich vooral bezig houden met het vinden van vrijwilligerskader (scheidsrechters, trainers etc. etc.) om het circuit draaiende te houden;
- gemeenten zouden al hun energie steken in het voorkomen van leegstand van hun accommodaties.

Bij de landelijke organisaties, zoals de sportbonden, de NOC*NSF en de Stichting Sporttolerantie, Fair Play Nederland zou het onderwerp hoog op de agenda staan¹². Er zou veel vraag zijn naar onderzoek over het onderwerp.

De KNVB onderscheidt een grote diversiteit aan thema's als het gaat om geweld en (amateur)sport. Een rondgang binnen de KNVB levert op dat de door deze organisatie onderscheiden thema's binnen de amateursport elk onder de verantwoordelijkheid vallen van een andere medewerker.

Onderscheiden worden de volgende thema's:

- seksuele intimidatie;
- sociale veiligheid;
- anti-discriminatie;
- fair play (w.o. geweld tussen spelers onderling);
- arbitrage (w.o. geweld tegen scheidsrechters).

Vooraf de laatste twee thema's raken de definitie van geweld, zoals opgesteld door het Landelijk Platform.

De latere fase van het onderzoek beperkt zich tot geweld tegen scheidsrechters. De respondent met wie in dit verband is gesproken, is projectmedewerker 'werving en behoud scheidsrechters' voor het amateurvoetbal, bij de KNVB. Hij geeft aan dat de KNVB in dit verband het begrip 'molestatie' hanteert. Het beleid van de KNVB op dit punt is begin 1998 vastgelegd in een nota 'Molestatiebeleid'.

Er bestaat een molestatieprocedure voor scheidsrechters. Hierin staat beschreven op welke wijze een molestatie bij de KNVB dient te worden gemeld en hoe deze verder wordt verwerkt.

Door de KNVB worden cursussen gegeven aan scheidsrechters ter voorkoming van dit soort incidenten. In dit kader heeft de KNVB samen met o.a. de landelijke scheidsrechtersvereniging COVS een gedragsconvenant opgesteld, waarin o.a. de verantwoordelijkheden van de clubs is opgenomen als het gaat om het tegengaan van geweld. Het convenant is inmiddels door ongeveer de helft van de clubs ondertekend.

Als het gaat om geweld tijdens wedstrijden dan is het tuchtrecht van de sportbonden van kracht. Volgens het tuchtrecht kunnen niet alleen individuele daders, maar ook verenigingen worden gestraft.

Informatiebehoefte

Op zowel landelijk als op districtsniveau, van zowel de voetbalbond als de COVS, zou er, volgens de geïnterviewde vooral behoefte bestaan aan informatie over de oorzaken en achtergronden van geweld. In dit verband heeft de KNVB samen met de Erasmus Universiteit een onderzoeksvoorstel ingediend voor een onderzoek naar factoren en processen die een rol spelen in het ontstaan van geweld.

Noot 12 Er is gesproken met twee beleidsmedewerkers van de NOC*NSF. Zij geven aan dat het onderwerp bij hun organisatie niet hoog op de agenda staat en dat zij daarom niet aan het onderzoek willen deelnemen.

De medewerker van de KNVB geeft aan dat hij met name is geïnteresseerd in achtergrondinformatie. Inzicht in de achtergronden van het geweld biedt naar zijn idee aanknopingspunten voor een gerichte aanpak. Op dit moment is de KNVB geïnteresseerd in informatie over jongeren- en grote steden-problematiek in relatie tot geweld in de sport. Er is vooral behoefte aan kwalitatieve informatie. De cijfers en feiten heeft men, als het gaat om geweld tegen scheidsrechters, zelf "goed in beeld". Ook geweld tussen spelers zou goed in kaart te brengen zijn.

Aanbod

In het aanbod ontbreekt het aan diepgaande informatie over achtergronden van geweld in het amateurvoetbal.

Ondersteuning

Voor wat betreft de verschillende ondersteuningsvormen als het gaat om informatie rond aanpakken, is de respondent het best geholpen door middel van best-practices en handleidingen, mits deze haalbaar zijn en niet te theoretisch. De andere genoemde vormen van ondersteuning hebben minder zijn belangstelling. Hij geeft aan goede ervaringen te hebben met inter-disciplinair samengestelde werkgroepen.

Locale sportclubs zijn het meest gediend met overzichtelijke informatie. Gedacht kan worden aan informatiepakketten met folders, posters, stickers en dergelijke waarop praktische tips of herkenbare voorbeelden van gedragsregels worden gepresenteerd.

Informatiekanalen

De lokale doelgroepen worden, met het oog op het verkrijgen van draagvlak, het best bereikt via de landelijke organisaties van sportbonden. Bovendien bestaan binnen de sportwereld bij de bonden goede structuren voor het informeren van de leden. De bonden hebben bijvoorbeeld elk hun eigen blad. Een suggestie is dat informatiemateriaal als bijlage in dergelijke bladen wordt opgenomen. Als tweede mogelijkheid wordt genoemd: het verstrekken van informatie aan sportclubs (scheidsrechters, besturen van voetbalclubs, trainers en verenigingsondersteuners) op thema-bijeenkomsten.

B1.3.3 Horeca

Doelgroepen voor informatie

Uit de eerste fase van het onderzoek kwam een groot aantal potentiële doelgroepen naar voren voor informatievoorziening rond de aanpak van geweld in uitgaans- of horecaconcentratiegebieden. Genoemd werden het rijk, brancheorganisaties, gemeenten, de politie, eigenaren van etablissementen en individuele ondernemers, alsmede het uitgaanspubliek zelf. De respondenten konden niet aangeven wie de meest relevante doelgroep is voor informatie over het onderwerp.

Binnen de horecabranche is, op aanraden van de respondenten die tijdens de eerste fase van het onderzoek zijn benaderd, gesproken met een beleids-medewerker van het Bedrijfschap Horeca en met een specialist van het opleidingscentrum van de horeca, de SVH.

Beleidsmatige aandacht voor geweld

Het Bedrijfschap maakt deel uit van diverse samenwerkingsverbanden, waarbij geweld, zoals gedefinieerd door het platform, één van de onderwerpen vormt. Het bedrijfschap noemt de volgende samenwerkingsverbanden:

- het Platform Overvallen;
- de commissie criminaliteit van het Bedrijfschap;
- projectgebonden samenwerking met het Ministerie van Binnenlandse Zaken, politie, justitie, VNG, Koninklijk Horeca Nederland.

De tweede geïnterviewde ontwikkelt lesmateriaal en cursussen voor horeca ondernemers. Van belang is in dit verband de cursus 'sociale hygiëne'. Dat is een verplichte cursus waarin ondernemers en personeel van alcoholverstrekkende bedrijven leren omgaan met ongewenst en grensoverschrijdend gedrag (onder meer dronkenschap) van bezoekers van het etablissement. In de cursus worden praktische aanwijzingen gegeven, ter voorkoming van het ongewenste gedrag, onder meer ten aanzien van de inrichting van de zaak. Het omgaan met agressieve klanten is onderdeel van deze cursus. De respondent maakt, samen met vertegenwoordigers van de werkgeversorganisatie Koninklijk Horeca Nederland, vakbonden en het Ministerie van Justitie, deel uit van de commissie criminaliteit van het Bedrijfschap Horeca.

Aandachtspunten

- sluitingstijden;
- wapenbezit;
- excessief alcoholgebruik (al dan niet in combinatie met druggebruik);
- (openbaar) vervoer;
- verzet tegen toezichthouders (politie, portiers, openbaar vervoer);
- omgaan met agressie.

Informatiebehoefte

Tijdens de eerste fase van het onderzoek werd door de respondenten de volgende constatering gedaan:

Horecaondernemers hebben vooral behoefte aan informatie over praktisch toepasbare, korte termijn oplossingen. Informatie gericht op deze doelgroep van eigenaren en exploitanten moet makkelijk leesbaar en te interpreteren zijn. Ouders van het meest jeugdige segment van het uitgaanspubliek zijn geïnteresseerd in informatie over oorzaken en risico's.

- Informatie over de aard en omvang van het probleem in de horeca is relevant voor de gemeente, de politie, toezichthouders (portiers), (gemeentelijke) vervoerbedrijven en taxibedrijven.
- Aan informatie over oorzaken en risicofactoren bestaat vooral behoefte bij eigenaren van horeca-etablisementen aan de ene kant en burgers (ouders) aan de andere kant.
- Belangstelling voor informatie over de aanpak is er vooral bij branche-organisaties, de politie, gemeenten en het bedrijfschap horeca (werkgevers en werknemers).
- Bij alle doelgroepen bestaat volgens de deskundigen behoefte aan informatie over het voorkómen van geweld in het uitgaansleven.
- Onder brancheorganisaties bestaat daarnaast behoefte aan informatie over de historische ontwikkeling van het geweld in het uitgaansleven, gedurende de afgelopen 30 jaar.

Beide in de tweede onderzoeksfase geraadpleegde respondenten, afkomstig uit de horeca-branche zelf, geven aan behoefte te hebben aan:

- 1 Onderzoek naar de effecten en uitwerkingen van gecombineerd alcohol- en drugsgebruik.

De medewerker van de SVH geeft aan te willen beschikken over achtergrondinformatie over:

2 gedragscomponenten bij het ontstaan van geweld:

Bij het ontstaan van geweld speelt het gedrag van de medewerkers van horeca-gelegenheden en de interactie met de bezoekers een rol. Veel portiers verwachten bijvoorbeeld met ontzag bejegend te worden. Volgens de respondent kan een conflict, al dan niet uitmondend in geweld, ontstaan door uiteenlopende verwachtingen. Door meer kennis van de verschillende verwachtingen kan (in de cursus) worden ingespeeld op het wederzijds vertoonde gedrag.

3 groepsgedrag in de horeca

De respondent wil ook meer weten over groepsgedrag en de wijze waarop personeel daarmee kan omgaan. Over de effecten van groepsgedrag in horecagelegenheden, op het personeel en op de groepen, is volgens hem weinig onderzoek gedaan. Een aandachtspunt daarbij is de wijze waarop diverse allochtone groepen op elkaar reageren en de interactie tussen allochtone en autochtone groepen jongeren.

De genoemde achtergrond informatie wil de respondent verwerken in zijn cursus(materiaal). Betreffende onderzoeken zouden dus praktijkgerichte aanpakken moeten opleveren. De respondent beklemtoont dat alléén informatie over aanpakken tot verkeerde handelingen kan leiden en geeft aan dat een aanpak pas zinvol kan worden toegepast als de gebruiker ervan snapt wat de oorzaken zijn van het gewelddadig gedrag.

De andere respondent geeft aan baat te hebben aan een evaluatie van lokale aanpakken rond Veilig Uitgaan. Met name de volgende informatie acht hij relevant:

- wie maakt deel uit van het samenwerkingsverband;
- wat zijn de afspraken tussen de betrokkenen;
- hoe verloopt de samenwerking.

Aanbod

De koepelorganisatie Koninklijk Horeca Nederland is ingesprongen op de behoefte aan informatie door de vervaardiging en verspreiding van een aantal folders en handleidingen. Deze informatie, slaat goed aan, zowel bij de leden alsook bij de politie en gemeenten. Ook de VNG heeft publicaties uitgebracht over geweld in het uitgaansleven. Deze richten zich in eerste instantie op gemeenten en daarnaast op politie en justitie. *Gemeenten* lijken daarmee redelijk te zijn voorzien van informatie over het onderwerp. Een belangrijk knelpunt betreft volgens één van onze respondenten echter de feitelijke samenwerking van de betrokken partijen. Ondernemers worden nog teveel als bron van overlast worden gezien, in plaats van als branche met een sociaal-maatschappelijke en economische functie.

Voor ondernemers zou het huidige aanbod onvoldoende praktisch zijn. Daarnaast zou informatie over bestaande aanpakken, maatregelen en methodieken meer op de doelgroep *burgers* moeten worden toegesneden.

De aard en omvang van het geweld worden momenteel onvoldoende in kaart gebracht. De beschikbare informatie is te algemeen en laat slechts tendensen zien. Op het niveau van de afzonderlijke horecaconcentratiegebieden is vaak nauwelijks informatie voorhanden. Door het fenomeen lokaal beter in kaart te brengen kan zicht worden verkregen op risicovolle situaties of locaties, waardoor doeltreffender maatregelen kunnen worden genomen.

Het huidige aanbod met betrekking tot relevante *aanpakken* zou onoverzichtelijk zijn. Een bundeling van dit aanbod in één pakket zou zinvol zijn.

Ondersteuning

In de eerste plaats kan ondersteuning door het platform vorm worden gegeven door het laten uitvoeren van de eerder genoemde onderzoeken met betrekking tot de achtergronden en het ontstaan van geweld bij het uitgaan.

Een horeca-ondernemer, zo geeft één van de respondenten aan, wil geen denkwerk hoeven te verrichten als het gaat om oplossingen voor problemen. Ondersteuning aan horecaondernemers moet dus geschieden in de vorm van tips, praktisch toe te passen maatregelen en kant-en-klare instrumenten. Om het doel niet voorbij te schieten moeten eventuele handleidingen, over specifieke aanpakken, zeer compact zijn en direct toepasbaar. Momenteel zouden horecaondernemers het meest gebaat zijn bij praktische informatie, over de invloed van gecombineerd alcohol- en druggebruik en de wijze waarop daarmee kan worden omgegaan. Horecaondernemers willen geen informatie over congressen of workshops. Door de SVH georganiseerde workshops worden bijvoorbeeld matig bezocht.

Ook wordt het nuttig geacht indien het Platform informatie opstelt en laat verspreiden onder de bezoekers van horecagelegenheden zelf. Het gaat dan om informatie over veilig uitgaan, waarbij aspecten als (gecombineerd) alcohol- en druggebruik en wapenbezit het onderwerp vormen. Daarnaast stelt hij voor om het keurmerk dat momenteel ontwikkeld wordt in te zetten. Het Platform zou als taak op zich kunnen nemen om uitgaanspubliek te stimuleren te kiezen voor een uitgaansgelegenheid op basis van de veiligheid in plaats van bijvoorbeeld op basis van de prijs van de drank.

Informatiekanalen

Nieuwsbrieven en vakbladen worden door de ondernemer meer gescand dan gelezen. Volgens de respondenten raakt een ondernemer bovendien pas in het onderwerp geweld geïnteresseerd als hem zelf wat is overkomen. "Hij gaat pas naar informatie op zoek als het al te laat is."

De volgende vakbladen zijn van belang:

- Horeca Entree;
- Veiligheidskrant Horeca;
- Vakblad van het Koninklijke Horeca Nederland.

Van internet en bibliotheken wordt geen gebruik gemaakt.

Horecaondernemers worden het best bereikt, niet als individuele ondernemer, maar via lokale vertegenwoordigers. Zij wisselen graag onderling informatie uit. Van dat gegeven maakt één van de respondenten dan ook gebruik als hij ondernemers wil benaderen.

Twee andere suggesties voor het bereiken van horeca-ondernemers:

- door middel van een inlegvel in vakbladen;
- via een centraal, telefonisch te bereiken, informatiepunt, voor de beantwoording van simpele vragen of het aanvragen van een informatiepakket met 'best -practices'.

B1.3.4 Verkeer

Doelgroepen voor informatie

Tijdens de eerste fase van het onderzoek is gesproken met een contactpersoon bij de ANWB en met een vertegenwoordiger van het Ministerie van Verkeer en Waterstaat. Volgens hen betreft de doelgroep voor informatie over de aanpak van geweld in het verkeer met name de weggebruikers zelf.

Andere mogelijk relevante doelgroepen voor informatie over geweld moeten volgens hen worden gezocht bij de overheid, de politie en gemeenten:

- Het Ministerie voor Verkeer en Waterstaat;
- Korps Landelijke Politiediensten (KLPD);
- Gemeenten, voorzover zij beschikken over verkeerscoördinatoren.

Besloten wordt om geweld in het verkeer mee te nemen als onderwerp in de twee interviews die gepland zijn met de vertegenwoordigers van private organisaties tegen geweld.

Beleidsmatige aandacht voor geweld

Het onderwerp agressie en geweld in het verkeer vormt op het departement geen speerpunt van beleid en komt slechts informeel ter sprake.

Aandachtspunten

Bij de ANWB gaat de aandacht niet zozeer uit naar geweld en agressie als gevolg van verkeerssituaties, maar veeleer naar agressief en normoverschrijdend rijgedrag als zodanig¹³. De ANWB onderscheidt de volgende aandachtspunten:

- snijden bij het inhalen (auto's en motoren);
- op de vluchtstrook rijden (auto's);
- door rood rijden (auto's);
- bumper kleven (auto's);
- op voetpad rijden (bromfiets);
- laat remmen voor voetganger (motoren).

Bij dit agressief en normoverschrijdend rijgedrag worden twee hoofdvormen onderscheiden:

- instrumentele agressie (bijvoorbeeld: de veroorzaker rijdt over de vluchtstrook omdat hij snel thuis wil zijn);
- reactieve agressie (de medeweggebruiker gaat op zijn rem staan als reactie op het gedrag van een ander).

Dergelijk gedrag valt buiten de definitie van geweld, welke door het platform wordt onderscheiden, maar kan wel de aanleiding vormen voor de door het platform onderscheiden ernstiger vormen van agressie en geweld.

Informatiebehoefte

De twee personen die tijdens de eerste fase van het onderzoek zijn geïnterviewd zijn het onderling oneens over de vraag of burgers behoefte hebben aan informatie over agressie en geweld binnen het verkeer. Eén van hen doet melding van de positieve reacties die zijn ontvangen van de leden op het voornemen van de betreffende organisatie om een 'verkeers-etiquette' te ontwikkelen.

Lokale overheden (verkeersveiligheidsbeleid) zouden vooral behoefte hebben aan informatie over best-practices. Over oorzaken en risicofactoren zou al veel bekend zijn.

Aanbod

Volgens de respondenten zou er voldoende informatie beschikbaar zijn over de oorzaken van agressie en geweld in het verkeer. Er bestaat evenwel een gebrek aan coördinatie van dit aanbod. Eén landelijk herkenbaar punt waar dergelijke informatie beschikbaar is zou zinnig zijn.

Noot 13 Relevante begrippen: agressie in het verkeer; zinloos geweld; verkeersetiquette; verkeersethiek; omgang in het verkeer.

Er zijn nauwelijks of geen harde cijfers bekend waaruit het aantal geweldsincidenten blijkt naar aanleiding van verkeerssituaties¹⁴. Geen van beide personen heeft zicht op het bestaande aanbod aan informatie over aanpakken, maatregelen en methodieken.

B1.3.5 Openbaar vervoer

Doelgroepen voor informatie

Met betrekking tot geweld in het openbaar vervoer is een veelheid aan potentiële doelgroepen voor informatie te onderscheiden. De geïnterviewden uit de eerste fase van het onderzoek geven aan alle doelgroepen even relevant te vinden:

- reizigers (individuele reizigers; reizigersorganisatie);
- vervoerbedrijven (personeel; beleidsafdelingen);
- gemeenten (afdeling jeugdzaken);
- scholen;
- toezichthouders;
- arbo-diensten.

Tijdens het tweede onderdeel van het onderzoek hebben we ons beperkt tot de vervoerbedrijven en is gesproken met een beleidsmedewerker van een gemeentelijk vervoerbedrijf en met een beleidsmedewerker van NS-Reizigers.

Beleidsmatige aandacht voor geweld

De respondent van het gemeentelijk vervoerbedrijf heeft twee thema's in portefeuille, namelijk zwart rijden en sociale veiligheid. De activiteiten die plaats vinden in relatie tot het thema 'geweld', betreffen reguliere activiteiten. Het beleid van de HTM is sterk gericht op preventie. Daartoe worden trainingen gegeven aan alle controleurs en worden toezichthouders ingezet. Het openbaar vervoerbedrijf voert geregeld overleg met politie, justitie en scholen.

De andere respondent is coördinator anti-agressiebeleid bij NS Reizigers¹⁵. Het anti-agressiebeleid behoort tot de reguliere activiteiten van NS Reizigers. Indien ontwikkelingen daar aanleiding toe geven worden specifieke projecten geïnitieerd. Onlangs is op een bepaald traject een pilotproject gestart rond "zinloos geweld door groepen jongeren". De pilot zal een draaiboek opleveren dat ook op andere trajecten te gebruiken is. De NS maakt deel uit van een internationale werkgroep van spoorwegmaatschappijen en -politie, Colpofer. Deze werkgroep, aanvankelijk gericht op het maken van internationale technische afspraken, houdt zich sinds een aantal jaren bezig met sociale veiligheidskwesties.

Beide vervoerbedrijven participeren in het landelijk netwerk sociale veiligheid, waarin naast het Ministerie van Verkeer en Waterstaat ook de NS, het Streekvervoer Nederland en vervoerbedrijven van de grote steden vertegenwoordigd zijn.

Aandachtspunten

Bij het openbaar vervoer spelen de volgende thema's:

- 1 bedreiging en fysiek geweld gericht tegen het personeel;
- 2 overlast en zinloos geweld door groepen jongeren;
- 3 onveiligheid van reizigers;
- 4 geweld door zwartrijders;
- 5 vandalisme en vernielingen van materieel.

Noot 14 Wel bekend is een uitgebreid dossieronderzoek van de politie Hollands-Midden van een paar jaar geleden. Daarnaast zijn resultaten bekend over geweldsincidenten binnen verkeerssituaties uit een onderzoek van de politie Haaglanden.

Noot 15 Dit onderdeel van de spoorwegen richt zich uitsluitend op zaken betreffende het vervoer zelf. De veiligheid op stations valt bijvoorbeeld buiten de verantwoordelijkheid van NS Reizigers.

Het tweede thema heeft - in ieder geval bij de HTM - betrekking op schooljeugd. Door hen veroorzaakte overlast escaleert soms in geweld. Het 5e thema valt buiten de definitie van geweld, zoals gehanteerd wordt door het platform. Volgens de betrokkenen is het thema echter relevant, omdat vandalisme vaak plaats vindt in het bijzijn van reizigers en dan gevolgen heeft voor de veiligheidsbeleving. Bovendien onttaardt deze vorm van grensoverschrijdend gedrag vaak in agressie tegen het personeel, wanneer dat handelend optreedt naar aanleiding van een dergelijk incident.

Informatiebehoefte

De respondenten uit de eerste fase van het onderzoek doen de volgende constatering:

- Er bestaat veel behoefte aan informatie best-practices, met name als het gaat om preventie;
- Daarnaast is er veel belangstelling naar informatie over de nazorg aan slachtoffers onder het personeel;
- Een derde onderwerp betreft het omgaan met de situatie zelf. Voor potentiële slachtoffers en getuigen van geweld in het openbaar vervoer zou een aan te bevelen handelwijze zeer zinnig zijn. Dit geldt niet alleen voor het personeel, maar ook voor reizigers.

Bij de HTM worden maatregelen, op basis van een uitgebreide probleemanalyse zoveel mogelijk gericht, namelijk op specifieke lijnen en tijdstippen, ingezet. Men werkt 'op maat'. De respondent hecht in dit verband dan ook veel belang aan informatie met betrekking tot de aard en de omvang (waaronder m.n. het tijdstip en de locatie) van het geweld. Dit ter bepaling van de in te zetten maatregelen. Hij heeft daartoe een uitgebreide data-base ontwikkeld en opgezet en is derhalve goed voorzien van dit type informatie.

De respondent meent dat al erg veel kennis is ontwikkeld, in algemene zin, over de oorzaken en achtergronden van agressie en geweld. Dit geldt ook voor de diverse aanpakken. Hierover wordt veel kennis uitgewisseld tussen de vervoerbedrijven onderling.

De andere respondent geeft zowel over aanpakken, als over achtergronden geïnformeerd te willen worden. Hij verwoordt dit als volgt: "In eerste instantie heb je, als je geconfronteerd wordt met een probleem, behoefte om te weten hoe je iets op korte termijn kunt aanpakken. Vervolgens ben je toch ook geïnteresseerd in wat de oorzaken en achtergronden zijn van de problematiek omdat je anders geen zinnige lange termijn oplossingen kunt bedenken." De respondent geeft aan het, voor wat betreft de aard en omvang van de problematiek, interessant te vinden om vergelijkingen te kunnen maken met de stand van zaken, zowel bij andere vervoerbedrijven als ook in het algemeen. Doordat hij een aardig netwerk heeft opgebouwd weet hij de gewenste informatie overigens goed te vinden.

Aanbod

Over de oorzaken en risicofactoren van geweld in het openbaar vervoer is nog weinig bekend. Volgens één van de respondenten uit de eerste fase van het onderzoek ontbreekt het aan openheid om oorzaken te benoemen. Er moet volgens hem "meer worden gepraat met jongeren en andere potentiële daders of groepen die onveiligheidsgevoelens veroorzaken."

Het grootste probleem met betrekking tot het huidige aanbod aan informatie is volgens één van de benaderde personen het teveel aan informatie. Dit betreft met name het aanbod ten aanzien van aanpakken. Daarnaast bieden de meeste beschrijvingen van aanpakken onvoldoende houvast om na te gaan of een aanpak nu echt geschikt is voor een bepaalde situatie.

Ondersteuning

Beide respondenten met wie in de tweede fase van het onderzoek is gesproken zijn redelijk zelfvoorzienend in hun informatiebehoefte, mede door de samenwerking en het overleg dat tussen de bedrijven onderling plaats vindt. Momenteel lijkt ondersteuning door het platform dus niet noodzakelijk. Eén van de respondenten verwacht echter dat dit op den duur zal veranderen. Dit houdt verband met de ontwikkeling tot verzelfstandiging en vercommercialisering van de vervoerbedrijven. Hetgeen er volgens hem toe zal leiden dat de bedrijven in de toekomst als concurrenten gaan opereren en dus minder genegen zullen zijn tot het uitwisselen van kennis¹⁶.

Toch geeft één van beide respondenten aan dat er een taak is weggelegd voor het Platform in het presenteren van informatie over aanpakken die zichzelf bewezen hebben. De respondent wenst namelijk zelf bijvoorbeeld geen onderzoeksrapporten door te ploegen. Hij zou graag een databank kunnen raadplegen over aanpakken. Hierbij is hij dan met name geïnteresseerd in de knelpunten van elk van de aanpakken en de wijze waarop met deze knelpunten kan worden omgesprongen. Op basis van de beschrijving zou hij in staat moeten zijn de aanpak, inhoudelijk en in relatie tot zijn eigen specifieke vraag, te beoordelen.

Dezelfde respondent is voorstander van een centraal te raadplegen gegevensbron, vooral met het oog op de verwachte behoefte bij de collega-vervoerbedrijven. Deze bron zou cijfers moeten kunnen aanleveren over landelijke ontwikkelingen en trends met betrekking tot allerlei vormen van criminaliteit.

B1.3.6 Overige plaatsen van samenscholing

B1.3.6a Hangplekken

Doelgroepen voor informatie

Tijdens de eerste fase van het onderzoek is gesproken met een universitair medewerker, tevens medewerker van een onderzoeksbureau. Als het gaat om geweld-, of beter de overlastproblematiek rond hangplekken onderscheidt hij drie mogelijke doelgroepen voor informatie. Dit zijn:

- gemeenten: ambtenaren jeugdbeleid, medewerkers wijkveiligheid, medewerkers wijk- en buurtbeheer, alsmede betrokken wethouders;
- politie;
- ambulant jongeren- en straathoekwerk.

Om een breed beeld te krijgen van de informatiebehoefte en de situatie binnen het jongerenwerk is gedurende de tweede fase van het onderzoek contact gezocht met iemand van het uitvoerend jongerenwerk en daarnaast met een afgevaardigde van één van de provinciale ondersteuningsorganisaties op het terrein van welzijn. Het interview met de uitvoerend jongerenwerker kwam helaas niet tot stand¹⁷.

Noot 16 Een ander mogelijk gevolg van deze ontwikkeling tot verzelfstandiging is naar verwachting een discussie over de reikwijdte van de maatschappelijke verantwoordelijkheid van de vervoerbedrijven. Waarbij het vanuit het kostenoogpunt effectiever zal zijn voor vervoerbedrijven om zich te beperken tot de veiligheid van het vervoer zelf (de stroomgebieden) en de veiligheid van de haltes en stations (verblijfplaatsen) over te laten aan anderen (de overheid).

Noot 17 De onderzoekers wilden in contact komen met een uitvoerend straathoekwerker, waarnaar door twee andere respondenten was verwezen. Meerdere contactpogingen leverden weliswaar een afspraak op voor een telefonisch interview, maar deze afspraak werd om ons onbekende redenen niet nagekomen. Nadien is nog contact gezocht, maar daar is niet op gereageerd.

Beleidsmatige aandacht voor geweld

De beleidsmedewerker van de ondersteuningsorganisatie houdt zich bezig met een werkwijze, in een tiental gemeenten, waarmee wordt beoogd om het contact tussen jongeren en volwassenen te verbeteren. Overlast rond hangplekken was de belangrijkste aanleiding voor de start van deze werkwijze. Daarnaast heeft de instelling een boekwerk samengesteld waarin een groot aantal lokale projecten en aanpakken (variërend van preventie tot harde kern) wordt beschreven. Het product is in eerste instantie bedoeld voor medewerkers welzijn van gemeenten¹⁸.

Aandachtspunten

Binnen de activiteiten van de betrokken beleidsmedewerker zijn geweld op scholen, rond de horeca, rond hangplekken en winkelgebieden belangrijke thema's. Door het platform was ook geweld in jongeren- en buurtcentra als aandachtspunt opgenomen. Volgens de geraadpleegde respondent vormt dit echter momenteel geen aandachtspunt meer¹⁹.

Informatiebehoefte

De respondent van de ondersteuningsorganisatie geeft aan te worden overspoeld met informatie over allerlei workshops en congressen, maar deze niettemin te willen ontvangen om daar vervolgens zelf uit te kunnen selecteren. Ook alle overige vormen van informatie vindt hij, gezien zijn intermediaire functie, interessant. Hij geeft aan geen zicht te hebben op de informatiebehoefte van uitvoerende jongerenwerkers.

De respondent die wij tijdens de eerste fase van het onderzoek spraken heeft vooral de zijde van gemeenten toegelicht. Onder beleidsmedewerkers van gemeenten betreft de vraag naar informatie rond het thema 'hangplekken' vooral de wijze waarop in contact kan worden getreden met jongeren zelf. Er bestaat met name behoefte aan informatie over succesvolle aanpakken en projecten op dit gebied. In mindere mate bestaat er bij deze doelgroep behoefte aan informatie over de aard en omvang van de problematiek. Men reageert volgens hem overigens vooral op incidenten. Voor de achtergronden van de problematiek bestond tot voor kort weinig aandacht, maar de respondent geeft aan dat het er op lijkt dat ook op dat punt de behoefte aan informatie groter wordt. Dergelijke informatie wordt mede gebruikt ter onderbouwing bepaling van het (jeugd)beleid en de daarin uit te voeren aanpakken. Het gaat dan om onderwerpen als de positie en perspectieven van jongeren in de samenleving, in het algemeen, en in de wijk, in het bijzonder.

Aanbod

Het huidige aanbod aan informatie voor gemeentelijk beleidsmedewerkers over succesvolle *aanpakken* rondom hang- en samenscholingsplekken betreft publicaties in vakbladen of van de overheid. Het aanbod aan informatie zou onoverzichtelijk zijn. Wel beschikbare informatie is inhoudelijk onvoldoende gericht op implementatie, waardoor deze vaak

Noot 18 De volgende onderwerpen worden, naast andere, aan de orde gesteld:

hoe kom je tot een goede probleemanalyse?;
welke maatregelen neem je?
hoe betrek je gemeentelijke partners?

Noot 19 Het is een onderwerp dat vooral zou hebben gespeeld in de jaren '70. De respondent geeft aan dat de situatie is veranderd. Tegenwoordig werkt het jongerenwerk nauw samen met de politie. Men weet elkaar te vinden. Ook worden strengere regels gehanteerd bij de toelating tot jongerencentra. Binnen de etablissementen treedt men eveneens strenger op, bijvoorbeeld met betrekking tot drank- en drugsgebruik. De aanscherping van de regels heeft tot gevolg gehad dat een selectiever publiek gebruik is gaan maken van de betreffende voorzieningen. De rest van de doelgroep is te vinden op straat of in commerciële gelegenheden. Van de doelgroep politie noemde één respondent het overigens wel degelijk als onderwerp dat opnieuw de kop op steekt.

terzijde wordt geschoven. Onderzoeksrapporten worden door de doelgroep nauwelijks gelezen. Deze komt, als het om succesvolle aanpakken gaat, veel te weten via 'horen zeggen', bijvoorbeeld op congressen.

Informatie over de *aard en omvang* van de problematiek is afkomstig van direct betrokkenen (in wijken), zoals bewoners, het jongerenwerk, wijk- en buurtbeheer en de politie. Dit zou niet zelden subjectief gekleurde en/of onbetrouwbare informatie betreffen.

Het aanbod aan informatie over *oorzaken en risicofactoren*, voor gemeenten, wordt door de betrokkene bestempeld als uiterst chaotisch en gering. Vaak "plukt men uit de krant wat men toevallig leest". Daarnaast wordt een kleine groep van wetenschappers en deskundigen veelvuldig en jarenlang geciteerd²⁰. Nota's van de overheid (VWS) zijn, als algemeen kader, ook van belang. "Analyses die daarin worden gemaakt komen ook nog jaren terug in gemeentelijke beleidsnota's." Belangrijke aanbieders van informatie zijn de op de beroepsgroep gerichte vakbladen, de VNG, het IPO en ondersteuningsorganisaties.

Ondersteuning

Een geschikte wijze van het aanbieden van schriftelijke informatie over aanpakken aan de doelgroep van gemeenten is volgens de betrokkene de volgende:

samenvattingen van relevant onderzoek, geschreven en gepresenteerd in een vorm die directe implementatie mogelijk maken, bijvoorbeeld protocollen met een vertaling naar de praktijk. Het informatie-aanbod dient volgens de geïnterviewde gekoppeld te worden aan een begeleidingsaanbod door relevante (provinciale) ondersteuningsorganisaties of op zijn minst door een verwijzing naar deskundigen van dergelijke organisaties. Naast een inhoudelijke verbetering van het huidige aanbod dient de informatie dus ook beter georganiseerd te worden.

Informatiekanalen

Vooralsnog is onvoldoende duidelijk via welke kanalen het uitvoerend jongerenwerk het beste zou kunnen worden bereikt en voor welk doel dat zinvol zou zijn. De betrokkene van de ondersteuningsinstelling had daar geen duidelijk beeld van.

Optimalisering van het aanbod aan gemeenten van informatie over aanpakken is volgens één van de twee betrokkenen een taak van

- de Stichting Jeuginformatie Nederland;
- provinciale ondersteuningsorganisaties.

B1.3.6b Winkelgebieden

Doelgroepen voor informatie

De gedurende de eerste fase van het onderzoek benaderde respondenten geven aan dat geweld, zoals gedefinieerd door het Platform, slechts in beperkte mate leeft als onderwerp bij individuele ondernemers. Deze doelgroep maakt zich vooral druk om vormen van criminaliteit die zich afspelen in hun eigen winkel, waarvan winkeldiefstal en overvallen de belangrijkste zijn. Een doelgroep die er meer op gespist is om samenscholing, overlast en geweld in winkelgebieden binnen de perken te houden betreft eigenaren van winkelcentra (projectontwikkelaars) en winkelcentrum- of citymanagers.

Noot 20 "Daar wordt dan ook weer 'flodderig' mee omgegaan. Het komt voor dat de geciteerde juist het tegenovergestelde heeft beweerd van wat de beleidsmedewerker er van maakt".

Commerciële belangen vormen daarbij de achtergrond. Bij gemeenten vormen coördinatoren integraal veiligheidsbeleid of, bij kleinere gemeenten, beleidsmedewerkers economische zaken een doelgroep voor informatie over dit thema.

Tijdens de tweede fase van het onderzoek zijn benaderd een voorzitter van een winkeliersvereniging en een beleidsmedewerker van een grote projectontwikkelaar.

Beleidsmatige aandacht voor geweld

De projectontwikkelaar ontwikkelt en beheert winkelcentra, onder andere Hoog Catharijne. Onder de beleidsverantwoordelijkheid van de respondent vallen onder meer de beveiliging en de (camera-)bewaking van winkelcentra. Samen met gemeente, politie en de GG&GD maakt zijn bedrijf deel uit van de projectgroep Hoog Catharijne. Daarnaast is het bedrijf net zoals de gemeente, de Jaarbeurs en de NS, partner in het Utrecht Centrum Project, waarbinnen vorm wordt gegeven aan de stadsvernieuwing van het gebied rond het station.

De andere respondent maakt, als afgevaardigde van de winkeliersvereniging, deel uit van het Platform Binnenstad Utrecht (PBU), waarin tevens de politie, brandweer, de projectontwikkelaar, de Kamer van Koophandel en de gemeente zitting hebben. Het platform wisselt onderling informatie uit over het verloop van projecten rond de overlastproblematiek van drugsgebruikers en zwervers.

Bij de winkeliersvereniging staat dit onderwerp ook op de agenda en daarnaast onderwerpen als winkeldiefstal, zakkenrollers en vandalisme door jongeren.

Aandachtspunten

Relevante thema's zijn:

- overlast;
- bedreiging;
- diefstal en vernieling;
- onveiligheid;
- druggebruikers en zwervers;
- jeugd;
- cameratoezicht.

Informatiebehoefte

Volgens één van de aanvankelijk geraadpleegde respondenten betreft de informatiebehoefte van projectontwikkelaars en winkelcentrum- en citymanagers:

- oorzaken:
 - waarom wordt op deze plekken rondgehangen?
 - welke detailhandel is risicovol, doordat zij jongeren aantrekt en waar dient deze gesitueerd te worden?
- indicatoren voor toekomstig hanggedrag;
- hele praktische oplossingen;
- imago van het winkelcentrum bij het publiek.

De betrokken projectontwikkelaar is niet geïnteresseerd in informatie over oorzaken en achtergronden. Hij ervaart dat als een specialisme "waar anderen zich over moeten buigen".

Hij heeft met name behoefte aan informatie over aanpakken. Hij mist vooral praktische informatie over werkmethodes en mogelijkheden voor implementatie van aanpakken. Informatie over camera's, bijvoorbeeld, is momenteel niet specifiek genoeg. Hij geeft aan dat er veel deskundigheid bestaat in het buitenland ten aanzien van dit onderwerp, maar hij heeft daar geen informatie over tot zijn beschikking.

Ook met betrekking tot informatie over de aanpak van de overlast door zwervers en gebruikers heeft hij specifieke wensen. Zo zou hij graag meer willen weten over de consequenties en (neven)effecten van de diverse mogelijke aanpakken.

Voor winkeliers, vanuit hun positie als werkgever, is met name informatie over het 'omgaan met geweld' van belang, zodat het personeel geleerd kan worden hoe het met bepaalde situaties kan omgaan. Het gaat dan om de volgende situaties:

- verbaal geweld c.q. bedreiging van winkelpersoneel;
- overval van de winkel;
- vernieling van goederen in de winkel;
- een groep die de winkel binnen dringt.

De respondent is een sterke voorstander van het ontwikkelen van nieuwe gedragscodes, die zich richten op de jeugd.

Aanbod

Voor wat betreft de informatie over de lokale aard en omvang van de problematiek en de achtergronden daarvan, op lokaal niveau, is het aanbod voor verbetering vatbaar. Momenteel moet een tal van bronnen worden geraadpleegd voordat een goede analyse gemaakt kan worden van de problematiek. Op lokaal niveau ontbreekt vaak de deskundigheid daarvoor. Er zou behoefte bestaan aan een gestandaardiseerd instrument dat niet alleen de oorzaken en risicofactoren binnen een winkelcentrum in kaart brengt voor deze specifieke problematiek, maar waarmee tevens praktische adviezen worden gegeven. Een dergelijk instrument is al ontwikkeld voor winkeliers, maar dan met betrekking tot het delict winkeldiefstal.

Informatie over aanpakken en geëvalueerde projecten wordt verspreid door de koepelorganisatie het HBD. Voor de feitelijke implementatie van deze informatie is dat onvoldoende, omdat daar altijd een vertaling naar de lokale situatie aan vooraf moet gaan. Ook hierbij zou een interactief instrument dus van pas komen.

Op dit moment is in ontwikkeling een Keurmerk Veilig Ondernemen, waarbij niet de afzonderlijke winkel, maar een winkelgebied als geheel het object vormt. Het zou verstandig zijn om in een dergelijk instrument overlast en geweld als aandachtspunten mee te nemen.

Informatiekanalen

De bestaande kanalen gericht op de commerciële doelgroepen zouden geschikt en toereikend zijn voor het overbrengen van algemene informatie over geweld in winkelgebieden. De doelgroepen worden via hun koepelorganisaties en de periodieken die deze uitgeven, goed bereikt. Er wordt geen gebruik gemaakt van internet.

Voor winkeliers, die hun informatie voornamelijk uit de pers haalt, zou een nieuwsbrief, te verspreiden door de brancheorganisaties, ook een aardig instrument zijn.

B1.4 Overigen

Binnen de vierde hoofddoelgroep van het onderzoek gaat de aandacht uit naar burgers en private organisaties tegen geweld, als hun vertegenwoordigers. Na onderling overleg zijn twee Stichtingen benaderd voor medewerking aan het onderzoek. Eén daarvan liet het afweten. De resultaten van het andere zijn verwerkt in deze paragraaf.

De Stichting waarmee contact is gezocht, is twee jaar geleden als spontane actie opgericht door twee personen. Aanleiding voor de actie was de één minuut stilte die werd georganiseerd in verband met het gewelddadige overlijden van Meindert Tjoelker. Na 2 jaar is de actie uitgemond in een stichting met een bestuur van 5 man, een Raad van Advies, 3 part-time betaalde krachten en zo'n 45 vrijwilligers in het land. De Stichting houdt zich bezig met:

- het opzetten van campagnes;
- informatievoorziening, vooral (maar niet alleen) aan scholieren.

De Stichting staat in haar campagnes een positieve benadering voor. In plaats van uit te dragen dat het allemaal heel erg is, wenst men de verontrusting liever enigszins te relativiseren. Recentelijk gehouden c.q. binnenkort te houden campagnes zijn een campagne voor Kindernet; een campagne gericht op het EK2000 en een campagne gericht op agressie in het verkeer.

Doelgroepen voor informatie

De meest omvangrijke groep die de Stichting benadert, bestaat uit scholieren. Daarnaast wordt de Stichting benaderd door slachtoffers van incidenten. Deze zijn dan vaak doorverwezen door Slachtofferhulp, maar soms is het tegenovergestelde het geval en verwijst de Stichting slachtoffers door naar een Bureau Slachtofferhulp. Een minder omvangrijke doelgroep van de Stichting betreft moeders. Voorts wordt de Stichting benaderd door:

- mensen die verwickeld zijn in een burenruzie;
- mensen (slachtoffers) die zich onheus bejegend voelen door de politie;
- daders (heel soms).

Onder degenen die contact zoeken met de stichting zijn vrouwen in de meerderheid.

Aandachtspunten

Onderwerpen die door burgers het veelvuldigst worden aangeroerd in contacten met de Stichting zijn:

- uitgaansgeweld;
- geweld en sport;
- verkrachting;
- moord;
- pesten.

Informatiebehoefte

Scholieren die contact zoeken met de Stichting zijn veelal op zoek naar informatie (een literatuurlijst; krantenknipsels) ten behoeve van een werkstuk of een spreekbeurt. Soms willen zij ook horen wat voor visie de Stichting heeft over het thema geweld.

Naast het feit dat zij behoefte hebben aan een luisterend oor, bellen slachtoffers de Stichting, onder andere omdat zij contact zoeken met lotgenoten. Lotgenotengroepen, gericht op het directe slachtoffer, zijn er echter nauwelijks²¹. Daarnaast bellen slachtoffers de Stichting omdat zij een actiebehoefte hebben, bijvoorbeeld om te praten voor klassen. Zij menen dat de Stichting daar wellicht in kan bemiddelen.

De derde groep, moeders, nemen vooral contact op met de stichting, voor het doen van steun- en adhesiebetuigingen. Soms wensen zij echter advies of hulp met betrekking tot het pesten van hun kind of hebben zij - in meer algemene zin een hulpvraag met betrekking tot hun kind.

Noot 21 Naar aanleiding van een aantal van dit soort vragen, nam de Stichting het initiatief voor het oprichten van een dergelijke lotgenotengroep. Dit heeft echter geen vervolg gekregen. Op de oproep van de Stichting kwam namelijk nauwelijks reactie.

Mannen bellen vooral om hun mening te delen met de Stichting of om advies te geven. Het komt regelmatig voor dat mannen die bellen pleiten voor een hardere aanpak en voor strafverhoging.

Een concreet incident vormt meestal de aanleiding voor mensen om te gaan bellen. Dat merkt de Stichting doordat men dan opeens veel telefoontjes krijgt uit een bepaalde regio. Door mensen uit de Randstad wordt naar verhouding het minst gebeld.

Op de vraag wat de Stichting voor mensen kan betekenen zegt de respondent dat een luisterend oor, bijvoorbeeld in het geval van slachtoffers die contact zoeken, vaak al voldoende is. Mensen hebben de behoefte om hun hart te luchten. De belangrijkste functies van de stichting zijn daarnaast:

- het geven van informatie;
- doorverwijzing;
- bemiddeling.

Ondersteuning

Door de Stichting zelf gewenste ondersteuning op het gebied van de informatievoorziening heeft enerzijds betrekking op onderzoeksresultaten. De cijfers uit de diverse studies spreken elkaar tegen. De respondent zou hierin door het platform geholpen willen worden.

Voorts zou de stichting geholpen zijn met een goed en up-to-date literatuur-overzicht.

Ook zou de stichting meer informatie wensen van gemeenten over gemeentelijke projecten en activiteiten. Tot slot zou de Stichting nog beter op de hoogte gehouden willen worden van de activiteiten en bezigheden van het Platform zelf.

Informatiekanalen

Op de vraag of burgers weten waar ze met hun vragen terecht kunnen, antwoordt de respondent dat het moeilijk is om daar in zijn algemeenheid wat over te zeggen. Wel is het haar opgevallen dat een bepaalde groep mensen heel onwetend is en bijvoorbeeld niet eens van het bestaan van Postbus 51 op de hoogte lijkt te zijn.

Alhoewel de bekendheid van de Stichting als gevolg van de vele gratis publiciteit groot is, zijn mensen soms ook lang op zoek voordat men de Stichting heeft achterhaald.

Bijlage 2 Lijst van geïnterviewden fase 1

Gemeenten

- dhr. R. van Bennekom, Vereniging van Nederlandse Gemeenten

Justitiële partners

Politie

- Cp. P. Kortekaas, Politie Amsterdam-Amstelland

Openbaar Ministerie

- dhr. C. Wiebrens, Openbaar Ministerie, Parket Generaal

Niet-justitiële partners

Onderwijs

- mevr. E. van Dijk, DSP

Uitgaan

- dhr. A. van Os, Arie van Os en Partners
- dhr. H. Wittekoek, Koninklijk Horeca Nederland

Sport

- dhr. E. Lagendijk, DSP
- dhr. H. Polling, Ministerie van VWS, directie Sport
- dhr. P.J. Mol, onderzoeksbureau Diopter

Openbaar vervoer

- dhr. M. Eysink Smeets, onderzoeksbureau Eysink Smeets
- dhr. T. Boerée, Nederlandse Spoorwegen

Verkeer

- dhr. R. Visser, Ministerie van Verkeer en Waterstaat, directie Voorlichting
- mevr. V. de Kleine, ANWB

Overige plaatsen van samenscholing

- dhr. P. Kwakkelstein, DSP en Universiteit van Amsterdam
- dhr. H. Raven, Hoofd Bedrijfsschap Detailhandel
- dhr. A. van Os, Arie van Os en Partners

Overigen

-

Bijlage 3 Lijst van geïnterviewden fase 2

Gemeenten

- dhr. K. Jansen, coördinator veiligheidsbeleid, gemeente Amsterdam
- dhr. H.W. Klarenbeek, projectleider openbare orde en veiligheid, gemeente Leeuwarden
- dhr. F. van Venrooy, (voorheen) programmacoördinator Veilig Uitgaan, gemeente Utrecht
- dhr. Koevoets, beleidsmedewerker openbare orde & veiligheid, gemeente Breda
- dhr. K. Vonck adviseur openbare orde en kabinetszaken, gemeente Amersfoort
- dhr. Schuiringa, beleidsmedewerker openbare orde & veiligheid, gemeente Zolle

Justitiële partners

Politie

- dhr. A. Kuijt, preventie-adviseur en projectleider geweld, politie Hollands Midden
- dhr. E. van de Sommen, commissaris van de politie en portefeuillehouder geweld, politie Haaglanden
- dhr. J. van Haften, projectleider geweld, politie Utrecht
- dhr. de Jong, districtschef Rotterdam-West en portefeuillehouder geweld, politie Rotterdam-Rijnmond
- dhr. J.A.F. Kort, hoofd afdeling Eindhoven Centrum, politie Brabant Zuid-Oost
- mevr. I. Polman, coördinator jeugdzaken, politie Amsterdam-Amstelland

Openbaar Ministerie

- mevr. van der Bas, officier van justitie, parket Utrecht
- dhr. H.A.P. van Aart, beleidsmedewerker handhavingsarrangementen, parket Amsterdam

Niet-justitiële partners

Onderwijs

- Wil Raeven, adjunct directeur, Pieter Nieuwlandcollege Amsterdam
- Dick Eijgenraam, Junior College West, Amsterdam

Horeca

- Jan-Willem Bloemen, hoofd communicatie, Bedrijfschap Horeca Nederland
- Rob Eichholts, onderwijscentrum SVH

Openbaar vervoer

- dhr. R. de Haas, beleidsmedewerker, Haagsche Tramweg Maatschappij
- dhr. J. Dietz, beleidsmedewerker anti-agressiebeleid NS

Welzijn

- dhr. H. Kleinmeijer, beleidsmedewerker, Provinciale Ondersteuningsorganisatie SPIL

Detailhandel

- Jeroen ten Hakken, beleidsmedewerker, Winkel Belegging Nederland
- Tom Broekman, bestuurslid Platform Binnenstad Utrecht

Niet-justitiële partners (vervolg)

Sport

- Remco Zwartkruis, KNVB

Verkeer

-

Overigen

- mevr. K. Wisbrun, Stichting tegen zinloos geweld

Bijlage 4 Deelnemers expertmeeting

Gemeenten

dhr. R. van Bennekom, Vereniging Nederlandse Gemeentes
dhr. K. Vonck, gemeente Amersfoort
dhr H.W. Klarenbeek, gemeente Leeuwarden

Justitiële partners

Politie

dhr A. Kuijt, politie Hollands Midden
dhr P. Kortekaas, politie Amsterdam

Openbaar Ministerie

dhr B.B. de Graaf, arrondissementsparket Amsterdam

Niet-justitiële partners

Onderwijs

dhr. W. Ruijsendaal, directeur Montessori scholengemeenschap Amsterdam

Sport

dhr. R. Zwartkruis, KNVB

Openbaar vervoer

dhr R. de Haas, Haagsche Tramweg Maatschappij

Horeca en winkelgebieden

dhr A. van Os, Van Os & Partners

Welzijn

dhr L.G.M. Bisschops, Stichting Jeugdinformatie Nederland

Verkeer

dhr H. van Geffen, directeur Veilig Verkeer Nederland

Overigen

mw K. Wisbrun, Stichting tegen zinloos geweld